ลูกจ้างทำร้ายนายจ้างหนีกลับไป กองกำลังทางฝั่งพม่า ซึ่งปัจจุบันเป็นกองกำลังกะเหรี่ยงดีเคบีเอนั้น จะลงโทษอย่างรุนแรงให้ เพราะกลัวว่า ทางฝั่งไทยจะปิดด่าน ซึ่งมีผลทำให้ฝั่งพม่าต้องอดอยาก คนใกล้ชิดบอกว่ามีคนเห็นรถปิคอัพมาจอด และมีคนแต่งชุดดำสองคนลงมา และที่สำคัญอาจจะเกี่ยวพันกับการที่ผู้ตายทำธุรกิจนายหน้าส่งแรงงานจากฝั่งพม่า ซึ่งที่ผ่านมา ส่งคนเป็นจำนวนมาก ให้ไปเดินขึ้นภูเขาบริเวณที่ไม่มีด่านตรวจ ได้ค่าส่งคนละ 3,000 บาท ส่งตามจำนวนที่มีคนสั่งเข้ามา

ตามระเบียบแล้ว ผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพไม่สามารถจะออกมาทำงานรับจ้างภายนอกศูนย์ฯ ได้ แต่ในทางปฏิบัติ ไม่ได้มีการตรวจจับผู้ที่ลักลอบออกไปทำงาน ศูนย์อพยพฯ ไม่ได้มีรั้วรอบขอบชิด ผู้คนสามารถจะออกไปทางไหนก็ได้ แม้ทางองค์กรต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นองค์กรเอกชนระหว่างประเทศจะให้การเลี้ยงดูผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพทั้งในเรื่องอาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย แต่สิ่งที่ให้ก็จะเป็นขั้นพื้นฐานที่สุด เช่น มีข้าว กะปิ พริก เกลือเท่านั้น ดังนั้นคนในศูนย์ฯ จึงออกมาหางานทำเพื่อเอาเงินมาปรับปรุงความเป็นอยู่ทั้งเรื่องอาหารการกินและเครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ

การที่มีแรงงานราคาถูก และมีเงินทุนเข้ามาในรูปของกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งกองทุนเงินล้าน ประกอบกับถนนคอนกรีตตลอดสายจากอำเภอท่าสองยางไปอำเภอแม่สอด ทำให้มีการขยายการปลูกพืชเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์[39] คนที่อยู่ดั้งเดิมแรงงานขาดแคลน เพราะลูกหลานไปเรียนและไปทำงานที่อื่นกันมาก แรงงานอพยพทั้งที่อยู่ในศูนย์ฯ และนอกศูนย์ฯ จึงเข้ามาทดแทน โดยคนในหมู่บ้านที่ต้องการจ้างแรงงานเหล่านี้ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่อาศัยในศูนย์ฯ จะต้องขออนุญาตจากทางราชการที่ดูแลศูนย์ก่อน นอกจากการจ้างแรงงานผู้หนีภัยที่อยู่ตามหมู่บ้านหรือศูนย์อพยพฯ แล้ว ยังมีแรงงานซึ่งเป็นคนจากฝั่งพม่าเช่นกันที่อยู่อาศัยในบ้านของทั้งคนกะเหรี่ยงและคนเมืองที่อยู่มาแต่เดิม ในลักษณะของการอุปถัมภ์ คือมีหน้าที่คอยช่วยทำงานด้านต่าง ๆ และอยู่กินในบ้าน สำหรับเด็กบางทีก็ส่งให้เรียนหนังสือด้วย ซึ่งบางคนก็อยู่มานานตั้งแต่อพยพเข้ามาแต่แรก

เนื่องจากแรงงานคนอพยพมีจำนวนมาก และถือว่าเป็นคนจากพม่าซึ่งปกติในประเทศพม่าก็จ้างกันด้วยค่าจ้างที่ถูก เพราะฉะนั้นอัตราค่าจ้างที่จ้างกันในพื้นที่จึงไม่ได้เป็นอัตราค่าแรงงานขั้นต่ำของไทย งานที่ทำเป็นต้นว่า การเก็บเกี่ยวข้าวโพด ถางหญ้า พ่นยา ทำคันนา ปลูกข้าว ฯลฯ จะได้ค่าจ้างวันละ 50-60 บาท โดยคนงานต้องห่อข้าวมาเอง การจ้างแรงงานราคาถูกทำให้คนกะเหรี่ยงดั้งเดิมที่ต้องดำรงอาชีพด้วยการรับจ้างเช่นกันนั้น ไม่ว่าจะมีบัตรประชาชนหรือไม่มีก็ตาม ได้ค่าจ้างแรงงานในราคาต่ำไปด้วย คนกะเหรี่ยงดั้งเดิมที่มีบัตรประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่อยู่ในพื้นที่แต่ออกไปทำงานต่างจังหวัด สำหรับคนในศูนย์ฯ ก็พยายามขวนขวายหาทางให้ได้มาซึ่งบัตรประชาชนเช่นกัน เพื่อจะได้ไปหางานทำที่อื่นที่ดีกว่าการรับจ้างในบริเวณรอบศูนย์ฯ สำหรับคนมีฐานะ การได้มามีบัตร

---

[39] ถนนตาก-แม่สอด ซึ่งเป็นถนนลูกรังใช้ได้เฉพาะหน้าแล้งสร้างเสร็จในปี 2497 ต่อมาปรับปรุงเป็นถนนลาดยางในปี 2513 และขยายเป็นถนนลูกรังต่อมายังอำเภอท่าสองยางในปี 2513 จนกระทั่งเปลี่ยนเป็นถนนลาดยางไปจนถึงเขตอำเภอแม่สะเรียงในปี 2530

ประชาชนทำได้ไม่ยากนัก ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการเพิ่มชื่อเมื่อมีการเปิดให้มีการเพิ่มชื่อของราษฎร การสวมบัตรของคนที่ตายแล้ว คนที่พิการ หรือการที่บุคคลดังกล่าวขายบัตร หรือขายชื่อลูกหลานให้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบัตรในพื้นที่อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง อำเภออมก๋อย อำเภอสบเมย อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอแม่แจ่ม

4.4 การค้าสินค้าอุปโภคบริโภคและผลผลิตจากป่า

ชาวบ้านหลายคนบ้านแม่ต้าน ซึ่งเป็นที่ตั้งของอำเภอท่าสองยางนั้นเปิดร้านรับซื้อและขายของเป็นเวลานานมาแล้ว โดยรับซื้อของป่าจากชาวกะเหรี่ยงที่อยู่บนพื้นที่สูง และไปหาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคมาขาย บางทีไปซื้อจากที่ไกลถึงจังหวัดน่าน ดังเช่นที่ป้าหล้า (นามสมมุติ) บ้านแม่ต้านอายุ 75 ปี เล่าให้ฟังว่าพ่อจะเดินทางไปรับของมาขายที่หมู่บ้านจากจังหวัดน่านซึ่งพ่อมีญาติอยู่ที่นั่น ใช้วัวต่างขนสินค้าเดินทางไปเป็นเวลากว่าหนึ่งเดือน แต่บางทีก็ไปซื้อของที่แม่สอด โดยล่องแพไปใช้เวลาประมาณ 5-6 วัน สินค้าที่ขายมีพวก เมี่ยง กระแช่ ปลาทูขายให้ทั้งคนเมือง คนกะเหรี่ยงในเขตไทยและพม่า ป้าหล้าทำอาชีพค้าขายช่วยต่อจากพ่อ โดยไปรับซื้อของมาจากแม่สอดหรือตาก จนเพิ่งเลิกกิจการไปเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา เพราะไม่มีใครสืบทอด ในรายของลุงคำ (นามสมมุติ)อายุ 91 ปี ซึ่งเปิดร้านค้าเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมา และปัจจุบันที่บ้านยังมีร้านอยู่โดยลูกสาวคนเล็กเป็นคนดูแลกิจการ ลุงคำเล่าว่าสมัยสงครามโลก เดินทางไปซื้อขายของลำบาก แต่ก็พยายามเล็ดลอดไปซื้อของมาขายจนได้ หลังสงครามเลิก ลุงคำเดินทางด้วยแพไปซื้อสินค้าที่แม่สอดและเมียวดี ลุงบอกว่าราคาสินค้าที่เมียวดีถูกกว่าแม่สอด การเดินทางซื้อขายสินค้าทำให้ลุงคำมีเพื่อนเป็นคนกะเหรี่ยงมาก ติดต่อกันสม่ำเสมอทั้งด้านการค้าและการงานส่วนตัว แต่ปัจจุบันขาดการติดต่อไปและลุงคำไม่ได้เข้าไปฝั่งพม่าหลายปีแล้ว

การค้าขายสินค้าอุปโภคบริโภคเป็นไปอย่างคึกคักเมื่อเกิดตลาดมืดในบริเวณชายแดนเริ่มตั้งแต่ปี 2506 แต่มีปริมาณการค้าที่สูงและความคึกคักมากในช่วงปี 2522-2531 ที่เคเอ็นยูยังควบคุมบริเวณชายแดนได้ บ้านท่าสองยางเป็นตลาดมืดที่สำคัญ นอกจากสินค้าอุปโภคบริโภคแล้วยังมีการค้าขายวัว ควาย ทองคำ กันจำนวนมาก คนที่อยู่ในกระบวนการค้าตลาดมืดนั้นต้องรู้จักกันเป็นอย่างดี มีเครือข่ายที่ชัดเจน แม้ว่าปัจจุบันตลาดมืดได้ปิดตัวลงแล้วหลังจากเหตุการณ์สู้รบกะเหรี่ยงกับพม่า แต่กลุ่มที่ทำการค้าขายในตลาดมืดก็ยังติดต่อค้าขายกันอยู่ แต่ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการค้าขายปลีก-ส่ง ดังเช่นคนจีนไต้หวันคนหนึ่งที่มีถิ่นกำเนิดในพม่า ได้ทำธุรกิจค้าขายตลาดมืดมานาน หลังจากปิดตัวลงได้ใช้ความสัมพันธ์เดิมกับพ่อค้าแม่ค้าในยุคตลาดมืด ที่ปัจจุบันผันมาเปิดร้านค้าของชำในหมู่บ้านจำนวนหลายร้าน และจัดส่งสินค้าขายส่งให้กับร้านค้าแทบทุกร้านในหมู่บ้านนี้ โดยว่าจ้างให้ลูกน้องควบคุมการส่งสินค้า ส่วนตนเองควบคุมร้านค้าที่แม่สอด

น้ำผึ้งเป็นผลผลิตจากป่าและสินค้าที่สำคัญอย่างหนึ่งในเขตอำเภอท่าสองยางที่มีการค้ามานาน และต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน น้ำผึ้งจากอำเภอท่าสองยางเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นน้ำผึ้งที่ดี สีสวย คือสีเหลืองใส น้ำผึ้งเป็นผลผลิตที่ทำชื่อให้อำเภอท่าสองยางแต่แหล่งผลิตน้ำผึ้งที่จริงแล้วอยู่ในเขตพม่า ได้แก่บริเวณริมน้ำเมยทางตะวันออกของภูเขาต่อน่อ เป็นต้นว่าจากหมู่บ้านจอเกทะ กะแตแหวจอโกล กาก่า เส่กาก่า ทีเกฮอล วามีกลา ปะน้อยปู่ ซึ่งน้ำผึ้งบริเวณนี้จะมีสีเหลืองใส เนื่องจากน้ำในบริเวณดังกล่าว ใส เย็น และสะอาด อีกทั้งดอกไม้เป็นดอกอ่อน ทำให้สีน้ำผึ้งออกมาสวย สำหรับน้ำผึ้งที่มาจากพม่าในส่วนของที่ราบพม่าหรือทางด้านทิศตะวันตกของเทือกเขา "ตอนอ" สีน้ำผึ้งจะเข้มมากขึ้น เพราะผึ้งมักจะกินเกสรดอกแก่ และสำหรับน้ำผึ้งในฝั่งไทยมักจะสีคล้ำออกดำ สาเหตุเนื่องจากดอกไม้แก่ น้ำไม่เย็น อากาศไม่เหมาะสม อีกทั้งดอกไม้ป่าไม่หลากหลายพอ

การเก็บน้ำผึ้งจะมีช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เดือนเมษายน น้ำผึ้งที่ออกในช่วงเดือนกุมภาพันธ์จะมีราคาค่อนข้างสูง จะมีการปั่นราคาน้ำผึ้งโดยกลุ่มพ่อค้าในฝั่งไทยและพม่า การปั่นราคาน้ำผึ้งให้สูงขึ้นมักเกิดขึ้นจากการที่พ่อค้าฝั่งไทยเข้าไปดำเนินการเองในเขตพม่าเพื่อเหมาซื้อ เป็นการป้องกันการปลอมน้ำผึ้ง เมื่อได้ผลผลิตมาจะมีการแย่งชิงน้ำผึ้งมาก ถ้าหากปีใดมีน้ำผึ้งน้อยก็จะแข่งกันด้านราคาราคา ทำให้น้ำผึ้งฝั่งพม่าราคาสูง ส่งผลให้ราคาน้ำผึ้งในอำเภอท่าสองยางสูงตามไปด้วย กลุ่มพ่อค้าดังกล่าวมักเป็นคนพื้นราบ จากตัวอำเภอท่าสองยาง และกลุ่มพ่อค้าชาวกะเหรี่ยงที่เป็นคนทางพม่าเข้ามาอยู่ในไทยนาน มีแหล่งส่ง หรือเป็นตัวแทนรับซื้อน้ำผึ้งเพื่อจำหน่าย

วิธีการนำน้ำผึ้งจากแหล่งผลิตสู่ตลาดมีหลายวิธีดังนี้

1. เจ้าของน้ำผึ้งซึ่งเป็นคนกะเหรี่ยงฝั่งพม่านำน้ำผึ้งของตนมาขายในหมู่บ้านฝั่งไทย แหล่งที่น้ำผึ้งข้ามมามีอยู่หลายพื้นที่ เช่น บ้านแม่ต้าน บ้านทุ่งถ้ำ บ้านทีโนะโคะ บ้านหนองบัว บ้านแม่สลิด บ้านท่าสองยาง โดยขายโดยตรงให้กับกลุ่มนายหน้ารับซื้อน้ำผึ้งในฝั่งไทย หรือกับผู้บริโภคในฝั่งไทย การค้าน้ำผึ้งจะต้องมีการเสียภาษีน้ำผึ้งให้กับ ทหารกะเหรี่ยงดีเคบีเอ ขวดละ 5 บาทเป็นการเสียในตอนต้นที่ได้ผลผลิตน้ำผึ้งมา แต่ถ้าหากอยู่ช่วงของการเดินทาง ทางใกล้อาจจะเสียเพียงครั้งเดียว แต่ถ้ามาจากหมู่บ้านไกล อาจจะต้องเสียภาษีซ้ำซ้อนให้ทหารกะเหรี่ยงดีเคบีเอ ที่พบตามรายทาง น้ำผึ้งที่อยู่ในฝั่งพม่าดังกล่าวจะมีราคาประมาณขวดละ 50 บาท บวกภาษี 5 บาท ขายให้นายหน้าฝั่งไทย ขวดละประมาณ 60-65 บาท นายหน้าฝั่งไทยจะขายให้พ่อค้าที่มาซื้อจากหมู่บ้าน หรืออำเภออื่นประมาณขวดละ 80 บาท

2. นายหน้าฝั่งไทยจะข้ามไปเอาน้ำผึ้งจากพม่าหรือคนกะเหรี่ยงพม่าที่มีน้ำผึ้งมักจะเอาน้ำผึ้งมาส่งให้ ซึ่งทางนายหน้าพวกนี้จะมีใบสั่งซื้อจากแหล่งต่างๆ แล้วซื้อน้ำผึ้งเก็บไว้ให้ลูกค้าของตนโดยมักจะได้กำไรขวดละ 5-10 บาท โดยนายหน้าเหล่านี้จะต้องดูน้ำผึ้งเป็น มีภาชนะบรรจุน้ำผึ้งซึ่งอาจเตรียมไว้เองหรือเจ้าของที่สั่งซื้อเตรียมไว้ให้

3. กลุ่มพ่อค้าทั้งกะเหรี่ยงและคนเมืองในอำเภอท่าสองยาง เข้าไปดำเนินการซื้อน้ำผึ้งในฝั่งพม่า โดยเป็นการตัดขั้นตอนการที่พ่อค้าคนกลางฝั่งพม่าจะนำมาขายให้โดยการไปซื้อถึงแหล่งผลิตเอง สำหรับการเดินทางไปซื้อในลักษณะดังกล่าวมีทั้งผลดีและผลเสีย ผลเสียคือต้องเสียเวลาเดินทางไปดูด้วยตนเอง ต้องข้ามไปกินนอนอยู่ในพื้นที่ของกองกำลังกะเหรี่ยงดีเคบีเอ ซึ่งมีความเสี่ยงในเรื่องความปลอดภัย จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการเข้าไปอยู่ แต่ผลดีก็คือ พ่อค้าจะคอยดูทุกขั้นตอนของการผลิต จะมีการจองและการเฝ้าจนกว่าจะได้น้ำผึ้ง เป็นการประกันไม่ให้มีการปลอมน้ำผึ้ง สามารถเลือกน้ำผึ้งได้และสามารถต่อรองราคาได้ การปั่นราคาน้ำผึ้งให้สูงขึ้นมักจะเป็นการกระทำของพ่อค้าฝั่งไทย เนื่องจากมีการแย่งชิงน้ำผึ้งและให้ราคาที่สูง ซึ่งส่งผลให้น้ำผึ้งในไทยสูงตามไปด้วย

4.5 บทสรุป

การค้าข้ามฝั่งน้ำเมย มีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งเป็นการค้าทางไกลระหว่างเมืองสำคัญตอนใต้ของจีน แคว้นล้านนากับเมืองท่าเมาะละแหม่งของพม่า วัวเป็นสินค้าที่ซื้อขายข้ามแดนกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม เช่นเดียวกับไม้ที่มีการให้สัมปทานมาตั้งแต่สมัยอังกฤษครอบครองและในครั้งที่เจ้าเมืองเชียงใหม่ยังมีสิทธิ์เป็นเจ้าของผืนป่า เมื่อพม่าได้รับเอกราช และไทยเข้าสู่ยุครัฐชาติสมัยใหม่ การสัมปทานไม้โดยบริษัทคนไทยก็มีมาอย่างต่อเนื่อง แต่มาเริ่มทำทำกันอย่างมากในฝั่งพม่าเมื่อกองกำลังกะเหรี่ยงเคเอ็นยูเข้ามาครอบครองพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยยกเลิกการสัมปทานป่าไม้มาตั้งแต่ปี 2532 ไม่เฉพาะแต่วัวและไม้ การค้าสินค้าอุปโภคบริโภคก็มีการข้ามแดนมากเช่นกันในช่วงที่พม่าปิดประเทศ เพราะในขณะนั้นมีแต่บริเวณชายแดนนี้เท่านั้นที่เป็นแหล่งป้อนสินค้าอุปโภคบริโภคให้กับคนในประเทศพม่า อย่างไรก็ดีเมื่อพม่าเปิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นเปิดให้สินค้าเข้ามาในประเทศได้หลายทาง ความจำเป็นที่จะต้องนำสินค้าเข้าจากฝั่งไทยก็ลดน้อยลง กองกำลังกะเหรี่ยงเคเอ็นยูสูญเสียพื้นที่ที่เคยครอบครองริมเมย และกองกำลังกะเหรี่ยงดีเคบีเอ และพม่าเข้ามาครอบครองพื้นที่แทน และสั่งห้ามการค้าวัวในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา อีกทั้งทางการไทยก็สั่งห้ามเอาไม้ออก หลังจากเกิดกรณีไม้สาละวินที่มีการตัดไม้ในไทยแต่ไปตีตราที่พม่า ทำให้การค้าสินค้าสำคัญที่ทำรายได้ให้ผู้เกี่ยวข้องอย่างมหาศาลได้แก่ไม้และวัว หยุดชะงักลง แต่การค้าแรงงาน"ต่างด้าว" และการค้าสินค้าอุปโภคบริโภคอื่นยังดำรงอยู่ในพื้นที่ศึกษา

การค้าข้ามชายแดนบริเวณอำเภอท่าสองยาง ไม่ว่าจะเป็นการค้าวัว ไม้ แรงงานและสินค้าอุปโภคบริโภค ถือว่าเป็นการค้านอกระบบ เพราะไม่ได้ผ่านจุดผ่านแดนถาวร ซึ่งสำหรับชายแดนไทย-พม่าแล้วมีเพียงสองจุด คือที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จุดที่ทำการค้าในบริเวณศึกษา น่าจะถือเป็นจุดผ่านแดนสำรอง ซึ่งตามคำนิยามของรัฐคือ "เป็นจุดตามภูมิประเทศที่ไม่เป็นทางการ โดยเป็นทางผ่านเข้า-ออกของประชาชนทั้งสองประเทศ ที่เป็นไปตาม

ธรรมชาติมิได้มีหลักฐานรับรองจากทางราชการทั้งสองฝ่าย" ซึ่งแสดงว่าการค้าที่ผ่านจุดผ่านแดนสำรองนี้ ก็ไม่ได้ผิดกฎหมาย เพียงแต่จะไม่มีระบบการจัดเก็บภาษี การเก็บภาษีจะเป็นการตกลงและต่อรองเอาเองระหว่างผู้ค้ากับกองกำลังฝ่ายต่าง ๆ ที่อยู่ฝั่งพม่า และการตอบแทนหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่อยู่ฝั่งไทย

พบว่าการค้าทำให้คนเมืองและคนกะเหรี่ยงที่อยู่ทั้งฝั่งน้ำเมยเดียวกันและข้ามฝั่ง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ในฐานะที่เป็นพ่อค้าร่วมลงทุนกันหรือในฐานะผู้ซื้อกับผู้ขาย ได้สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เช่น ในเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ การประกันคุณภาพของของที่ขาย ฯลฯ ความสัมพันธ์ในทางการค้ายังขยายไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคม มีการไปมาหาสู่กันเมื่อแต่ละฝ่ายมีงานสำคัญ หรือให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ความสัมพันธ์เหล่านี้ ส่งผลกลับไปให้การค้าดำเนินต่อไปได้ ทั้ง ๆ ที่การค้าข้ามชายแดนบริเวณนี้มีอุปสรรคมากมาย เนื่องมาจากสถานการณ์การสู้รบที่ยังไม่สงบเสียทีเดียว การควบคุมพื้นที่ของกองกำลังหลายฝ่าย ทำให้ต้องเสียภาษีหลายต่อ หรืออาจจะเป็นอันตรายถ้าถูกจับตัวไป และกฎระเบียบหรือนโยบายของรัฐที่เข้มงวด ซึ่งที่เห็นได้ชัดคือในเรื่องการจ้างแรงงานต่างด้าว

การค้าข้ามเมยได้ผลดีต่อเมื่อคนที่ค้าขาย สามารถที่จะข้ามพรมแดนของความเป็นชาติพันธุ์ ไม่พยายามสร้างความเป็น"เขา"เป็น"เรา" แต่ถือว่าเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้จากการที่คนเมืองบ้านแม่ตะวอที่ข้ามไปทำการค้าขายในเขตพม่าบ่อยครั้งในยุคที่ตลาดมืดรุ่งเรือง สามารถพูดได้ทั้งภาษากะเหรี่ยงและภาษาพม่า หรือกรณีของลุงสอนที่เป็นลูกครึ่งกะเหรี่ยงกับคนเมือง ที่มีลูกที่เรียนจบระดับอุดมศึกษาที่เชียงใหม่ และมีลูกที่ส่งให้ไปอยู่ย่างกุ้งเพื่อเรียนรู้ภาษาพม่า

การจ้างแรงงานคนกะเหรี่ยงในอัตราค่าจ้างเดียวกันทั้งคนกะเหรี่ยงที่อยู่ในพื้นที่มานานกับคนที่อพยพหนีภัยมาใหม่ ทำให้คนกะเหรี่ยงไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนมีสถานภาพเหมือนกัน ผู้ที่สามารถออกไปทำงานที่ไกล ๆ คือผู้ที่มีบัตรประชาชน ซึ่งก็ไม่ได้บอกว่าเป็นผู้ที่เข้ามาใหม่หรือคนอยู่ดั้งเดิม เพราะการได้บัตรประชาชนมาขึ้นอยู่กับเงินและเส้นสายความสัมพันธ์

บทที่ 5
ศูนย์อพยพ: "พื้นที่พักพิงชั่วคราว" ?

การอพยพหนีภัยสงครามของคนกะเหรี่ยงจากฝั่งพม่า มาตั้งที่อยู่อาศัยชั่วคราวในเขตไทยเริ่มมีขึ้นตั้งแต่ปี 2518 โดยมีคนกะเหรี่ยง 8,000 คนข้ามแม่น้ำสาละวินมา แต่อยู่ไม่นานก็กลับไป[40] ในปี 2519 ตัวเลขของผู้หนีภัยจากพม่าซึ่งทางราชการไทยเรียกว่าผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่ามีประมาณ 48,000 คน แต่ส่วนหนึ่งได้ทยอยกลับไป[41] การเกิดศูนย์อพยพที่ค่อนข้างถาวร เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นไป โดยเริ่มจากการเกิดศูนย์อพยพห้วยกะโหลก อำเภอแม่สอด เป็นศูนย์อพยพของชาวกะเหรี่ยงแห่งแรกในประเทศไทย เมื่อมีการสู้รบอย่างต่อเนื่อง และเมื่อฐานที่มั่นมอเนอร์ปลอว์ และค่ายคอมูร่าซึ่งถือว่ามีกองกำลังที่เข้มแข็งที่สุดแตกลงในปี 2538 ทำให้ศูนย์อพยพและจำนวนผู้หนีภัยได้เพิ่มขึ้นอีกจำนวนมาก ทางการไทยจัดบริเวณที่พักชั่วคราวให้ โดยใช้คำเรียกที่พักชั่วคราวนี้หลายแบบ เช่น "ค่ายควบคุม" "พื้นที่รองรับผู้หนีภัยจากการสู้รบ" ก่อนที่จะให้ใช้ชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า "พื้นที่พักพิงชั่วคราว" (Temporary Shelter) และเรียกผู้ที่อพยพมาว่า "ผู้หนีภัยจากการสู้รบ" (Displaced Persons from Fighting) โดยหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำว่า "ค่ายอพยพ"(refugee camp) หรือ "ผู้อพยพ"(refugee) เพราะประเทศไทยยังไม่ได้มีการลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ (Convention on the Status of Refugees, 1951 และ Protocol Relating to the Status of Refugees, 1967) ดังนั้นในทางกฎหมายไทยถือว่าผู้ที่หนีภัยเข้านี้เป็น "ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย"(Illegal Entrant) แต่ประเทศไทยจะ"อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือพักพิงชั่วคราวในพื้นที่ปลอดภัยบนพื้นฐานของมนุษยธรรม" และยึดหลักการไม่ผลักดันให้กลับถ้าหากว่าเสี่ยงหรืออยู่ในอันตราย (non-refoulement principle) [42] อย่างไรก็ดี ในรายงานฉบับนี้ใช้คำว่า "ศูนย์อพยพ" เพราะคิดว่าน่าจะสื่อให้เห็นภาพที่ใกล้เคียงมากที่สุด เพราะบริเวณของศูนย์มีรั้วรอบขอบชิด มีเจ้าหน้าที่ดูแลอยู่ประจำ และการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ จากหลายฝ่ายที่ค่อนข้างเข้มข้น อีกทั้งผู้ที่เข้ามาอยู่ส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ที่อพยพมาจากบริเวณที่ห่างไกล

ในปัจจุบันมีศูนย์อพยพเฉพาะของคนกะเหรี่ยงจำนวนทั้งหมด 7 ศูนย์ ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และราชบุรี รวมจำนวนผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพตามข้อมูลของ Burmese Border Consortium (BBC) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2544 เป็น 104,355 คน จากจำนวนทั้งหมดซึ่ง

---

[40] ดู Lang (??: 83) บอกว่าคนที่ข้ามมาครั้งนั้นได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรศาสนาคริสต์ โดยการจัดการของเคเอ็นยู

[41] กลุ่มที่เข้ามาหลัง 9 มีนาคม 2519 ด้วยเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจและตั้งหลักแหล่งถาวรแล้วในไทยมีประมาณ 33,000 คน (เอกสารบรรยายค่ายฯ)

[42] สภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้หนีภัยจากการสู้รบ และกำหนดการใช้ศัพท์เฉพาะนี้ โดยดูจากสรุปเอกสารของสำนักงานศูนย์สั่งการชายแดนไทย-พม่า แม่ฮ่องสอน ปี 2541 อ้างใน จิรศักดิ์ มาสันเทียะ (2543)

รวมถึงคนกลุ่มอื่น 137,899 คน ในบทนี้เน้นบรรยายถึงความเป็นมาและลักษณะของศูนย์อพยพฯ โดยเน้นศึกษากรณีศูนย์แม่หละที่อยู่ในอำเภอท่าสองยาง โดยดูถึงความเป็นมาของการตั้งศูนย์ฯ ลักษณะของผู้ที่อาศัยในศูนย์ฯ และความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์อพยพฯ กับชุมชนที่อยู่รอบศูนย์ฯ ที่มีมากว่ายี่สิบปี

5.1 ความเป็นมาของศูนย์อพยพฯ และศูนย์แม่หละ

ความเป็นมาของศูนย์แม่หละ

หลังจากเกิดศูนย์ห้วยกะโหลกที่อำเภอแม่สอดเป็นแห่งแรกเมื่อปี 2527 แล้ว การสู้รบที่มีอย่างต่อเนื่องและหนักหน่วงขึ้นทุกปีจนเมื่อฐานที่มั่นและค่ายเดิมของเคเอ็นยูแตกหมดในปี 2538 ทำให้เกิดศูนย์อพยพขึ้นมาอีกหลายศูนย์ ดังปรากฏชื่อศูนย์อพยพและจำนวนประชากรในปี 2538 ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ศูนย์อพยพบริเวณริมน้ำเมยในปี 2538

อำเภอ	ชื่อศูนย์อพยพ	ที่ตั้ง	ปีที่จัดตั้ง	จำนวนคน
ท่าสองยาง	โซโกล	บ้านห้วยแม่สอง	2529	9,175
	ห้วยมะโหนก	บ้านแม่ตะวอ	2529	6,152
	แม่หละ	บ้านแม่ออกผารู	2538	6,037
	กามอเลโคะ	บ้านแม่อุสุ ก.ม.ที่ 77	2529	3,792
	เคลอโคะ	บ้านแม่อุสุ ก.ม.ที่ 90	2529	3,550
	แม่สลิด	ก.ม.ที่ 119	2529	3,552
	เกลอเทลู	ต. ท่าสองยาง	2529	1,050
	แม่ปอท่า	บ้านแม่เวย	2529	885
แม่ระมาด	ห้วยบง	ก.ม.ที่ 19	2529	2,837
แม่สอด	ห้วยกะโหลก	บ้านวังข่า ก.ม.ที่ 4	2527	4,252
พบพระ	มอเกอร์	ก.ม.ที่ 15	2533	4,137
รวม				45,419

ที่มา: สมโชค สวัสดิรักษ์ อ้างใน อรรถวุฒิ (2544: 38)

แม้จะมีการอพยพเข้ามาตั้งแต่ปี 2527 ทางรัฐบาลไทยยังไม่ได้ตระเตรียมอะไรมากนัก เพราะคาดว่าจะเป็นการชั่วคราว แต่ต่อมาเมื่อมีการอพยพเพิ่มขึ้น อันเนื่องจากพม่าขยายกำลังและกวาดล้างกองกำลังของ เคเอ็นยู ที่ตั้งค่ายอยู่เรียงรายตามชายแดนหนักขึ้น ทางสภาความมั่นคงแห่งชาติก็เริ่มให้ความสนใจ และเริ่มวางนโยบายผู้ลี้ภัยตั้งแต่ปี 2532 เป็นต้นมา โดยมีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติและบริหารงานระดับท้องถิ่น ในปี 2541 รัฐบาลไทยอนุญาตให้เจ้าหน้าที่สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ(UNHCR) ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบดูแลการขอลี้ภัย

ความปลอดภัย และการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ลี้ภัย โดยองค์กรเอกชนต่าง ๆ ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือขั้นพื้นฐาน

เมื่อกลางปี 2538 เมื่อมีศูนย์อพยพและคนอพยพมากขึ้น สภาความมั่นคงแห่งชาติมีมติให้มีการลดจำนวนศูนย์อพยพลงให้เหลือน้อยที่สุด และให้ย้ายศูนย์ให้เข้ามาห่างจากชายแดน 10 กิโลเมตร เพื่อจะได้ควบคุมและรักษาความปลอดภัยได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ เมื่อปลายปี พ.ศ. 2538 ศูนย์ของกะเหรี่ยงทั้งหมดจึงมี 18 ศูนย์ ลดจากเดิม 23 ศูนย์ โดยมีประชากรกะเหรี่ยงที่มีการจดทะเบียนรวม 72,654 คน กระนั้นก็ตามในปี 2541 ศูนย์อพยพที่อำเภอแม่สอดยังถูกเผาอีกถึงสามครั้งโดยกองกำลังดีเคบีเอและพม่า จึงมีการยุบศูนย์รวมกันอีก จนในปี พ.ศ. 2544 มีศูนย์เฉพาะของกะเหรี่ยงเพียง 7 ศูนย์อยู่ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี และราชบุรี รวมจำนวนคน 104,355 คน ดังรายละเอียดที่ปรากฏในภาพที่ 15

ขนาดและที่ตั้งของศูนย์ฯ แม่หละ

สำหรับศูนย์อพยพที่รวมอยู่ในพื้นที่ศึกษา และอยู่ในเขตอำเภอท่าสองยางนี้ ชื่อศูนย์แม่หละหรือเรียกอย่างเป็นทางการว่า "พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ" เป็นศูนย์ที่ใหญ่ที่สุดในบรรดาศูนย์อพยพทั้งหมดในเขตชายแดนไทย-พม่า[43] ทั้งนี้เพราะในช่วงปี 2539-2541 ได้ผนวกเอาผู้หนีภัยจากศูนย์ฯ โซโกร กอโมเลโคะ บอโนะ เกรตีะ และศูนย์เล็กอื่น ๆ ซึ่งอยู่เรียงรายทางตอนเหนือในเขตอำเภอท่าสองยางเอาไว้ด้วย ทำให้ประชากรในศูนย์เพิ่มขึ้นจากเดิมหลายเท่า ศูนย์ฯมีเนื้อที่ประมาณ 1,148 ไร่ มี "ผู้หนีภัยจากการสู้รบ" ตามที่ทางมหาดไทยได้ทำทะเบียนไว้เมื่อ 10 สิงหาคม 2544 จำนวน 6,841 ครอบครัว 37,718 คน ว่ากันว่าผู้ที่ไม่ได้ลงทะเบียนแต่เข้ามาอยู่ด้วยอาจจะมีมากกว่าหนึ่งหมื่นคน เป็นกลุ่มที่เข้ามาอาศัยอยู่กับญาติในช่วงหลังจากที่มีการขึ้นทะเบียนแล้ว หรือเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาจากพื้นที่ที่ไม่ได้มีการสู้รบ ไม่เข้าข่ายของการหนีสงคราม ในปี 2548 จำนวนน่าจะเพิ่มมากกว่านี้มาก เพราะอัตราการเกิดว่ากันว่าร้อยละ 3-4 ต่อเดือน (เอกสารบรรยายฯ) นอกจากนี้การอพยพเข้ามายังมีอยู่เรื่อย ๆ ขนาดประชากรของศูนย์แม่หละจริงน่าจะมีจำนวนพอ ๆ กับจำนวนประชากรกะเหรี่ยงของอำเภอท่าสองยางทั้งอำเภอซึ่งในปี 2545 มีทั้งหมด 43,286 คน อาศัยอยู่ใน 201 หมู่บ้าน[44]

สำหรับสถานที่ตั้งนั้น คนที่เดินทางโดยใช้ถนนจากแม่สอดเพื่อไปอำเภอท่าสองยาง ซึ่งเป็นถนนเลียบชายแดน เมื่อผ่านอำเภอแม่ระมาดเข้าเขตอำเภอท่าสองยาง จะพบศูนย์แม่หละที่สังเกตเห็นได้ชัดเพราะตั้งอยู่บริเวณข้างถนนหลัก มีรั้วซึ่งใช้ไม้ไผ่ผ่าซีกกั้นอยู่ แต่เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นเสาปูนและลวดหนามในปี 2547 ซึ่งเป็นการทำอย่างถาวรทั้ง ๆ ที่ในช่วงที่ทำนี้มีข่าวการเจรจาระหว่างรัฐบาลทหาร

---

[43] เมื่อเทียบกับศูนย์อพยพบ้านแม่กองคา(บริเวณเดิมก่อนจะย้ายไปที่แห่งใหม่ในปี 2547) เขตจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีจำนวนคนในช่วงเวลาเดียวกัน 13,221 คน ในพื้นที่ขนาดเท่ากัน

[44] *ดูทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย* พ.ศ. 2545

พม่ากับกลุ่ม เคเอ็นยู ว่าจะสงบศึกและส่งผู้หนีภัยกลับ แต่แม้จะมีรั้วก็จะเห็นภายในรั้วได้ชัดเจนเพราะเป็นเนินเขา โดยมีกระท่อมไม้ไผ่มุงใบตองปลูกแบบชั่วคราวอยู่เต็มไปหมด จำนวนมากเรียงรายอยู่ต้องขับรถผ่านไปถึง 3-4 กิโลเมตร และผ่านด่านตรวจหลายด่าน จึงจะหมดเขตพื้นที่ศูนย์ บริเวณนี้ชาวบ้านเรียกว่า *แบเกลาะ* เพราะเคยเป็นไร่ฝ้ายเล็ก ๆ มาก่อน ต่อมาทางเอกชนสองรายมาเช่าพื้นที่จากกรมป่าไม้เพื่อทำการปลูกสวนป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ รายหนึ่งจำนวน 600 ไร่ รายที่สอง 300 ไร่ เมื่อผู้หนีภัยเข้ามาอยู่อาศัยมาก บริษัทเอกชนจึงได้ยื่นฟ้องต่อศาลเรียกร้องค่าเสียหายและค่าขาดประโยชน์เป็นจำนวนเงินประมาณ 400 ล้านบาท โดยฟ้องทางอำเภอเป็นจำเลยที่หนึ่ง ป่าไม้เป็นจำเลยที่สอง ศาลชั้นต้นสั่งให้จำเลยจ่ายค่าเสียหาย 2 ล้านบาท และเรื่องกำลังอยู่ในระหว่างการอุทธรณ์อยู่ในปี 2547

ภาพที่ 14 ป้ายห้ามเข้าบริเวณศูนย์อพยพฯ

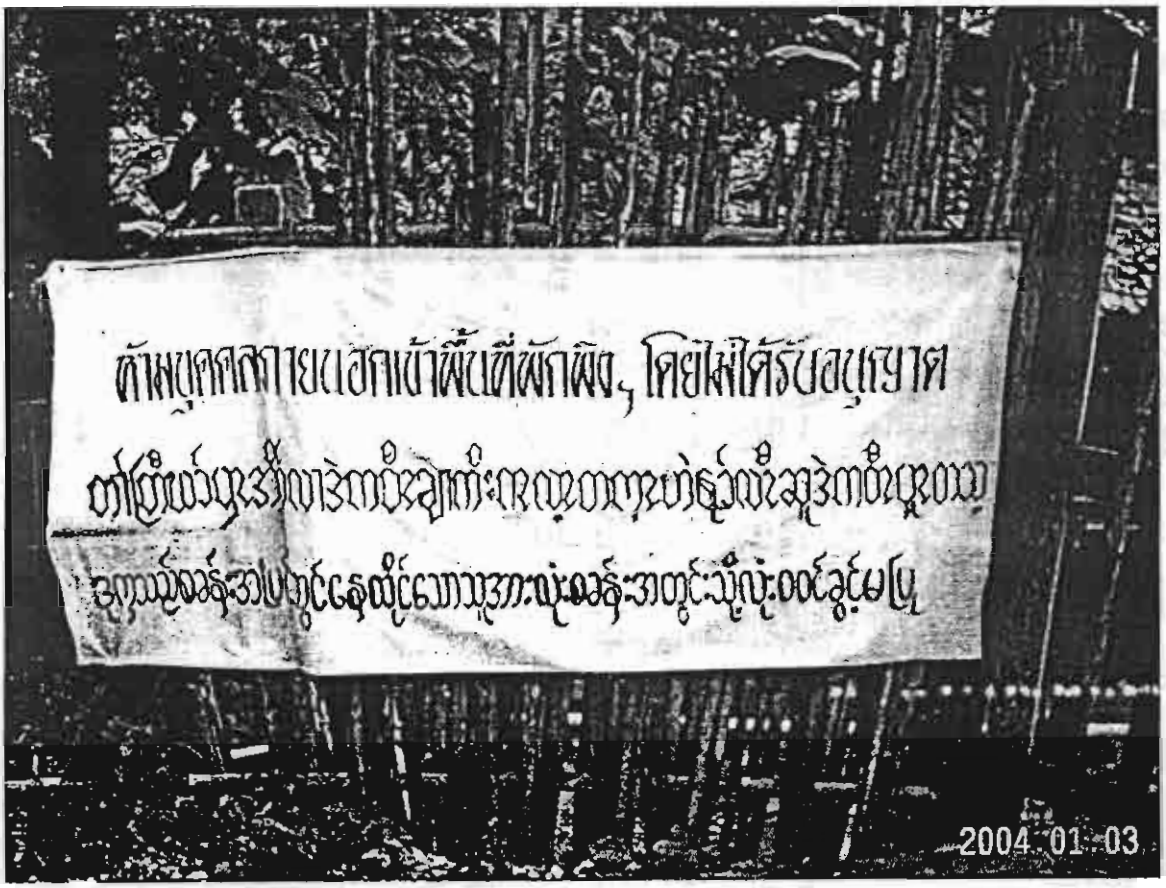

ภาพที่ 15 แผนที่ศูนย์อพยพบริเวณชายแดนไทย-พม่า

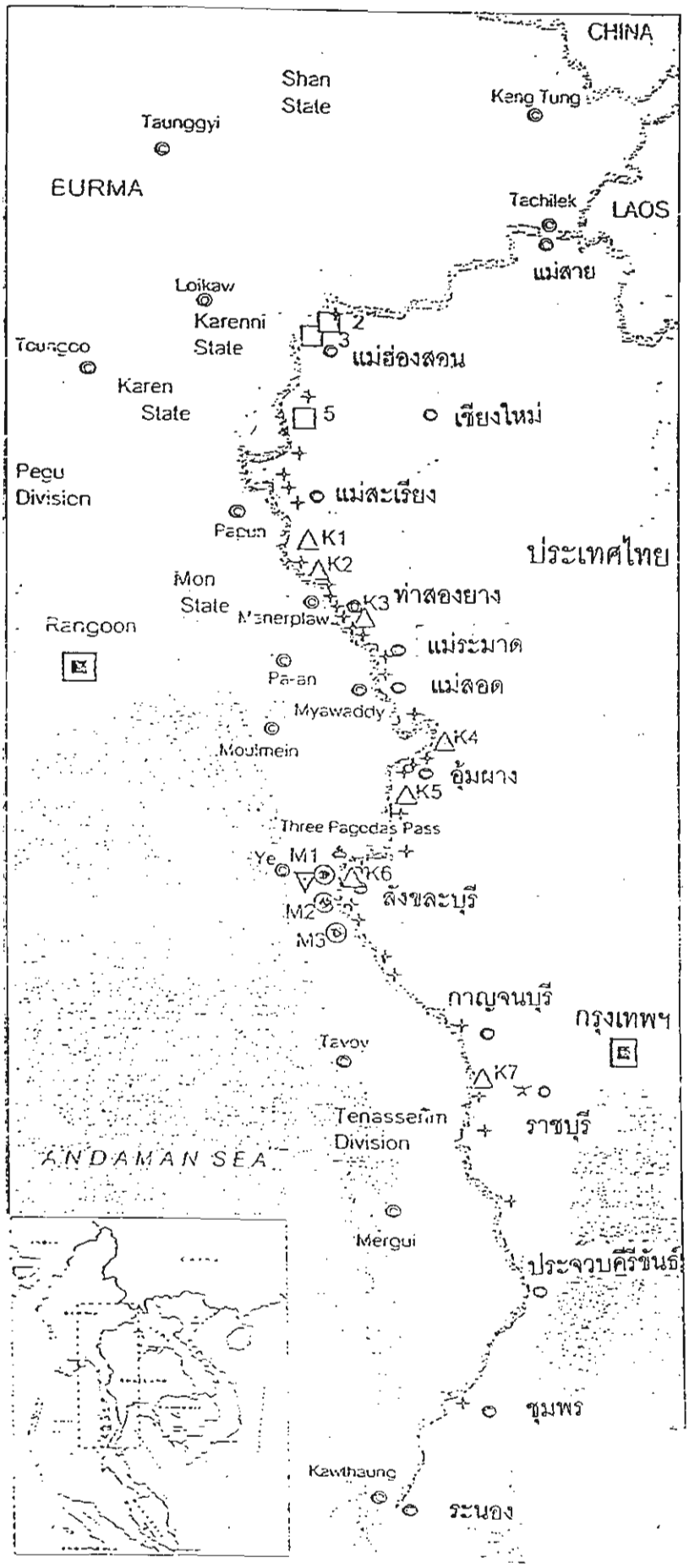

จำนวนคนในศูนย์อพยพเดือนพฤศจิกายน2001

□กะเรนนี	
2 บ้านควาย	12,502
3 บ้านใหม่ในสอย	4,305
5 บ้านแม่สุริน	3,230
รวมผู้อพยพกะเรนนี	20,037
Δ กะเหรี่ยง	
K1 แม่กองคา	15,235
K2 แม่รามาหลวง	9,779
K3 แม่หละ	40,306
K4 อุ้มเปี้ยม	16,775
K5 นุโพ	9,575
K6 บ้านดอนยาง	3,990
K7 ถ้ำหิน	8,695
รวมผู้อพยพกะเหรี่ยง	104,355
รวมผู้อพยพทั้งหมด	124,392

สัญลักษณ์

- ◎ เมือง
- ▣ เมืองหลวง
- แม่น้ำ
- △ □ ○ ศูนย์อพยพปัจจุบัน
- \+ ศูนย์อพยพเดิม
- เขตแดน

ที่มา ปรับปรุงจาก Burmese Border Consortium (BBC)

การสนับสนุนขององค์กรเอกชนและการบริหารงานในค่าย

ตามระเบียบแล้ว ผู้หนีภัยจะต้องอยู่ภายในบริเวณศูนย์ฯเท่านั้น ห้ามออกนอกบริเวณศูนย์ เพราะปัจจัยสำหรับการดำรงชีพขั้นพื้นฐานทั้งหมดจะได้รับจากองค์กรพัฒนาเอกชนต่างประเทศและองค์กรที่สำคัญในประเทศไทย โดยองค์การหลักที่ให้การช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพได้แก่ Burmese Border Consortium (BBC)[45] ซึ่งถือเป็นผู้จัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคถึงร้อยละ 95 ของมูลค่าสิ่งของทั้งหมดที่สนับสนุนให้คนในศูนย์ฯ เป็นต้นว่า ข้าว เกลือ ปลาร้า น้ำมันพืช ถั่วเหลือง พริก เชื้อเพลิงหุงต้ม เครื่องนุ่งห่ม วัสดุก่อสร้าง ฯลฯ โดยอีกร้อยละ 5 ของการสนับสนุนนั้นได้มาจากองค์กร Catholic Office for Emergency Relief and Refugees (COERR) โดยในแต่ละเดือน BBC ให้การสนับสนุนอาหารตามปริมาณที่ปรากฏในตารางที่ 3 นี้

ตารางที่ 3 ปริมาณอาหารที่สนับสนุนผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพทั้งหมดในประเทศไทยรายเดือน

ชนิด	ข้าว (กระสอบละ100 กก)	เกลือ (กก.)	กะปิ (16 กก.)	ถั่วเหลือง (กก.)	พริก (กก.)	น้ำมันปรุงอาหาร (13.75 ลิตร)	เชื้อเพลิงทำอาหาร (กก.)
จำนวน	7,927 (COERR 350)	19,522	3,254	48,858	6,102	45,406	336,147

ที่มา: Sang Kook (2001: 43)

สำหรับปริมาณที่สนับสนุนรายบุคคลมีดังตารางที่ 4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ปริมาณอาหารที่สนับสนุนผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพรายบุคคลต่อเดือน

ชนิด	ข้าว	เกลือ	กะปิ	ถั่วเหลือง	พริก	น้ำมันปรุงอาหาร	เชื้อเพลิงทำอาหาร
จำนวน (ต่ำกว่า 9 ปี)	16 กก. (8กก.)	1 กก. (0.5กก.)	0.5 กก. (0.25กก.)	0.5 กก. (0.25กก.)	0.1 (0.05กก.)	5 (2.5กก.)	5 (2.5กก.)

ที่มา: Sang Kook (2001: 44)

[45] ดูองค์กรสมาชิกและองค์กรที่ให้การสนับสนุน BBC ได้ในภาคผนวกที่ 3

ในการสนับสนุนอาหารนั้น ก่อนปี 2527 อัตราที่สนับสนุนมีเพียงครึ่งหนึ่งของที่ให้ในปัจจุบัน เพราะถือว่าช่วงนั้นเศรษฐกิจชายแดนยังค่อนข้างดี เพราะมีตลาดมืด ทำให้คนหางานได้และมีรายได้ แต่หลังจากนั้นมา ทางการไทยจำกัดการออกไปทำงานข้างนอก ดังนั้นทาง BBC จึงสนับสนุนให้เพียงพอต่อการบริโภค

นอกจากอาหารแล้ว ยังสนับสนุนวัสดุที่ใช้ในการสร้างหรือซ่อมแซมบ้าน โดยสำหรับครอบครัวที่ย้ายมาอยู่ใหม่จะได้ไม้ไผ่ 150 ลำสำหรับทำบ้าน และใบตองมุงหลังคาที่เย็บแล้วอีก 600 ก้าน ส่วนสำหรับที่จะใช้ซ่อมแซม แต่ละครอบครัวได้ไม้ไผ่ 15 ลำ และใบตองมุงหลังคาอีก 150 ก้าน

นอกจากนั้น นับตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา ทางBBC ก็ได้ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ว่าต้องช่วยเหลือคนไทยที่อยู่รอบศูนย์ด้วย โดยให้เป็นอุปกรณ์การศึกษา ผ้าห่ม ฯลฯ

นอกจาก BBC แล้ว ยังมีองค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กรที่เข้าไปช่วยทั้งด้านการสงเคราะห์และพัฒนาหลายด้าน ได้แก่ Medicines Sans Frontieres (MSF) ช่วยเหลือด้านสาธารณสุข Catholic Office for Emergency Relief and Refugees (COERR) ช่วยเหลือด้านเครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์การศึกษา International Chrisielijk Steunfonds (ICS) ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษาและอาหารเสริม Taipei Overseas Peace Service (TOPS) ช่วยอุปกรณ์การศึกษาและการฝึกอบรมครู Handicap International (HI) ช่วยเหลือผู้พิการ ZOA Refugee Care ช่วยอบรมครู Consortium ช่วยด้านการศึกษา และสำหรับองค์กรในประเทศไทยที่ช่วยเหลืออยู่ได้แก่ หน่วยวิจัยมาเลเรีย คณะเวชศาสตร์เขตร้อนมหาวิทยาลัยมหิดล ช่วยป้องกันมาเลเรียในหญิงมีครรภ์และทารก และ สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่งเสริมการวางแผนครอบครัว ส่วนใหญ่สำนักงานใหญ่ขององค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านี้อยู่ที่อำเภอแม่สอด โดยทางศูนย์ไม่อนุญาตให้เจ้าหน้าที่นอนพักในศูนย์ แต่ให้ทำงานแบบไปกลับ

การช่วยเหลือผู้หนีภัยที่อยู่ตามศูนย์อพยพทั้งหมด อยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงมหาดไทย และดำเนินงานโดยคณะกรรมการประสานงานเพื่อให้บริการผู้หนีภัยในประเทศไทยหรือชื่อย่อภาษาอังกฤษ CCSDPT โดยมีคณะอนุกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ฝ่ายสาธารณสุข การศึกษา และการสนับสนุนด้านอาหารและของใช้ที่จำเป็น[46]

ในส่วนการควบคุมดูแลของทางการไทยในศูนย์แม่หละนั้น การที่ศูนย์นี้เป็นศูนย์ที่ใหญ่มาก ทำให้ทางอำเภอท่าสองยาง ต้องมอบหมายให้ปลัดอำเภอมาทำหน้าที่เป็นหัวหน้า คอยกำกับดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และองค์กรการกุศลต่าง ๆ โดยมานั่งบริหารงานประจำอยู่ที่สำนักงานในศูนย์

---

[46] ดูโครงสร้างของ CCSDPT ในภาคผนวกที่ 3

วันที่ผู้วิจัยเข้าไปในศูนย์เป็นวันแรกเมื่อปลายปี 2545 นั้น รู้สึกตื่นเต้นมาก เหมือนเดินทางไปต่างประเทศ ที่มีคนต่างประเทศอยู่อาศัย ประกอบกับมีความรู้สึกว่าที่นี่เป็นดินแดนที่มีปัญหาความขัดแย้ง อ่อนไหวทางด้านการเมือง ต้องระวังตัวเพราะอาจไม่ปลอดภัยได้ เมื่อเข้าไปหาปลัดอำเภอในวันนั้น ทางปลัดอำเภอได้ให้การต้อนรับให้ความร่วมมือในการเข้ามาเยี่ยมเยียนและศึกษา มอบเอกสารบรรยายสรุปเกี่ยวกับศูนย์ให้ แนะนำให้รู้จักประธานและรองประธานศูนย์ ซึ่งเป็นคนกะเหรี่ยงที่อยู่ในศูนย์อพยพมานานตั้งแต่ปี 2527 แต่อยู่ที่ศูนย์อื่นก่อนที่จะย้ายมาศูนย์นี้ ปลัดย้ำหลักการว่าผู้ที่อยู่ในศูนย์ต้องมีการจดทะเบียนไว้ และไม่ให้มีกลุ่มติดอาวุธเข้ามาในเขตไทย เมื่อมีคนหนีจากศูนย์ไปทำงาน และจับตัวได้ก็ต้องส่งกลับศูนย์ ก่อนที่ปลัดอำเภอจะขอตัวไปทำงานต่อก็ให้ความเห็นส่งท้ายแก่ผู้วิจัยว่า ในการวิจัยถึงแม้จะเจอความจริง ก็ไม่ควรจะรายงานความจริงทั้งหมด "ควรคิดถึงประเทศชาติบ้าง"

การที่ปลัดอำเภอเข้ามาดูแลค่ายนั้นเพื่อควบคุมและใช้นโยบายของรัฐไทยในพื้นที่ที่ถือว่าเป็นเขตแดนไทย อย่างไรก็ตามในการจัดการที่เป็นจริงขึ้นอยู่กับคณะกรรมการซึ่งเป็นคนในศูนย์เองที่เลือกตั้งกันขึ้นมาทำการปกครอง แบ่งเป็นประธาน รองประธาน เลขานุการ หัวหน้าโซน 3 โซน หัวหน้าเขตในแต่ละโซน และกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เช่น ได้แก่ฝ่ายทะเบียน ฝ่ายแจกจ่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายรักษาพยาบาล ฝ่ายกลุ่มสตรี ฝ่ายการกีฬา และฝ่ายรักษาความปลอดภัย ด้วยเหตุนี้ จึงเข้าใจได้ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างการปกครองของคนกะเหรี่ยงภายใต้การปกครองของ เคเอ็นยู ที่มีมาก่อนหน้าที่จะมาอยู่ในศูนย์ย่อมติดตามมา ทำให้มีการพูดถึงศูนย์ในลักษณะที่เป็นฐานของ เคเอ็นยู ดังรายงานที่ว่า "...บางครั้ง ปรากฏว่ามีการสะสมเสบียงและอาวุธจากกองกำลังกะเหรี่ยงคริสต์..."(เอกสารสรุปผลการปฏิบัติงาน ฉก.ร. 4, ตุลาคม 2540 อ้างใน จีระศักดิ์ 2541) หรือที่ชาวบ้านบางคนให้สัมภาษณ์ว่า กลุ่มทหารของ เคเอ็นยู เมื่อหยุดพัก จะกลับเข้ามาพักพิงในศูนย์เพราะมีญาติพี่น้องพักพิงอยู่ ผู้นำ เคเอ็นยู บางคนเข้ามาเป็นกรรมการศูนย์ มีการเกณฑ์ลูกหาบและทหารจากคนภายในศูนย์ ทำให้"การอพยพมาอยู่ในศูนย์ เปรียบเสมือนการหนีเสือปะจระเข้" หรือบอกว่า มีการเก็บผลประโยชน์จากการค้า มีการขายตัวของผู้หญิงในศูนย์ ฯลฯ

5.2 คนและชีวิตในศูนย์อพยพฯ

สำหรับกลุ่มผู้หนีภัยที่อยู่ที่ค่ายแม่หละโดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวบ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ราบของรัฐกะเหรี่ยงซึ่งเป็นพื้นที่ค่อนข้างกว้างกินเนื้อที่ตั้งแต่เขตตรงกันข้ามอำเภอสบเมยจนถึงเขตตรงกันข้ามอำเภอแม่สอด ชุมชนที่หลบหนีการสู้รบในเขตใดก็จะหนีเข้ามาพักในพื้นที่เขตไทยที่ใกล้ที่สุด ด้วยเหตุนี้ในช่วงแรกของการอพยพเข้ามาจึงมีศูนย์พักพิงชั่วคราวเรียงรายตามชายแดนมากกว่า 20 ศูนย์ จนกระทั่งต่อมาจึงมีการยุบรวมเหลือไม่ถึง 10 ศูนย์ คนที่อยู่ในศูนย์แม่หละโดยส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณ

ทางชีกตะวันตกของภูเขา " ตอนอ" โดยมีคนกลุ่มที่เลือกเข้าไปพักพิงในศูนย์อพยพจะมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันดังต่อไปนี้

1. เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการสู้รบอย่างรุนแรง ซึ่งอาจเป็นหมู่บ้านที่ทางพม่ามีเป้าหมายเพื่อทำลาย หรือเป็นกลุ่มคนที่เคยเข้าร่วมกับ เคเอ็นยู กลุ่มผู้ใหญ่บ้าน หรือกลุ่มคนที่มีตำแหน่งทางการปกครองของหมู่บ้านภายใต้รัฐกอทูเล และกลุ่มชายหนุ่มที่อาจถูกเกณฑ์เข้าไปเป็นทหารจากเคเอ็นยู
2. เป็นกลุ่มที่ตัดสินใจทิ้งบ้านเรือนได้ไม่ยากนัก เพราะมีฐานะยากจน ไม่มีทรัพย์สินทั้งพื้นที่ทำการเกษตร บ้านเรือน หรือบางครัวเรือนอาจจะมีทรัพย์สินอยู่บ้างแต่ตัดสินใจทิ้งบ้านเรือนขายให้กับญาติพี่น้องที่ตัดสินใจอยู่ เพราะประเมินว่าอยู่ต่อไปไม่ได้แน่
3. เป็นกลุ่มที่มีบ้านเรือนอยู่ค่อนข้างไกลจากเขตไทย ไม่มีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือเครือข่ายอื่น ๆ ในฝั่งไทย กลุ่มคนดังกล่าวนี้จึงเข้าไปพักพิงในศูนย์อย่างน้อยที่สุดก็มีอาหารเครื่องอุปโภคบริโภคให้ในการดำรงชีวิต มีความปลอดภัยมั่นคงในชีวิตพอสมควรถึงแม้จะมีกระแสข่าวอยู่ตลอดเวลาว่าจะมีการยิงศูนย์อพยพ โดยกลุ่มทหารพม่าและดีเคบีเอ

ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มผู้หนีภัยจากการสู้รบที่ไม่สมัครใจเข้าไปอยู่ในศูนย์เนื่องจากกลุ่มคนดังกล่าวตั้งบ้านเรือนอยู่ทางด้านทางตะวันออกของภูเขาต่อน่อ ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ติดแม่น้ำเมยตั้งแต่อำเภอแม่สอดถึงอำเภอท่าสองยาง กลุ่มคนดังกล่าวมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนฝั่งไทย เช่น เป็นเครือญาติ เคยข้ามไปทำการเกษตร และค้าขาย และไปมาหาสู่กันมีอยู่ตลอดเวลา กลุ่มคนดังกล่าวไม่ถือว่าอยู่ในเขตการสู้รบโดยตรง บางคนไม่เคยเห็นทหารพม่า เพราะทหารพม่าไม่เคยมาถึงหมู่บ้านของเขา เหตุผลที่ตัดสินใจหนีก็คือ ข่าวที่พม่าจะเข้ามายึดค่ายของเคเอ็นยู ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของภูเขาต่อน่อ คนกลุ่มนี้จึงอพยพเข้ามาในฝั่งไทยเพื่อความปลอดภัยไว้ก่อน บางคนอาจจะเคยเข้าไปพักพิงในศูนย์แล้ว ออกมาตั้งบ้านเรือนนอกศูนย์ หรือบางคนไม่เคยเข้าไปพักพิงในศูนย์เลยหรือบางคนเข้า ๆ ออกๆ

คนบางกลุ่มที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้ฝั่งไทย ไม่นิยมเข้าไปพักพิงในศูนย์ เพราะถ้าเข้าไปอยู่ในศูนย์อพยพกลัวจะถูกจำกัดสิทธิในการเดินทาง หรือกลัวถูกโจมตีโดยหนีไม่ได้ หรือกลัวจะลำบาก ถ้าอยู่ข้างนอกศูนย์ เมื่อเหตุการณ์สงบขึ้น ก็จะกลับไปใช้ชีวิตที่บ้านเรือนของตน ทำนาทำไร่ตามเดิม แต่ถ้าหากมีกระแสความไม่สงบเกิดขึ้น ก็จะเข้ามาพักพิงโดยการสร้างบ้านอยู่ตามหมู่บ้านในเขตไทย คนกลุ่มนี้จะยังไม่ขายพื้นที่บ้านเรือนที่นาของตน ถือว่ายังมีความผูกพันกับบ้านเรือนถิ่นฐาน และพื้นที่ทำการเกษตรที่อยู่หมู่บ้านเดิม ดังนั้นการตั้งบ้านเรือนในฝั่งไทยจึงเป็นการตั้งบ้านเรือนที่ไม่มั่นคง จะกลับไปบ้านเรือนของตนในฝั่งพม่าเมื่อเหตุการณ์สงบ ปัจจุบันบางคนในกลุ่มนี้จะได้สถานภาพบุคคลบนพื้นที่สูง

การที่ศูนย์แม่หละเป็นศูนย์ใหญ่ทำให้คนที่อยู่ในศูนย์มีความหลากหลายทางด้านภูมิหลังฐานะทางสังคม ความเชื่อและการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ศูนย์แบ่งพื้นที่ออกเป็นสามโซน ได้แก่ โซน A B และ C โดยจากงานของ Sang Kook (2001) พบว่า คนกลุ่มแรกที่มาอยู่ค่ายแม่หละนั้นจะมาอยู่ทางโซน C ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของค่าย โซนนี้จะมีพื้นที่มากกว่าโซนอื่น ทำให้บ้านเรือนค่อนข้างมีบริเวณไม่แออัดเท่าไหร่นัก คนส่วนใหญ่ที่โซนนี้จะนับถือศาสนาคริสต์ กลุ่มที่ย้ายเข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ ต่อมาจะอยู่ที่โซน B ซึ่งมีคนนับถือศาสนาพุทธและมุสลิมอยู่มาก และกลุ่มที่เข้ามาใหม่จะอยู่ในโซน A ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่าเป็นโซนที่มีพื้นที่ค่อนข้างแออัด ในด้านสัดส่วนผู้นับถือศาสนา Sang Kook รายงานว่ามีผู้ที่ถือศาสนาคริสต์ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ ถือพุทธประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ ที่เหลือ 10 เปอร์เซ็นต์เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนบังคลาเทศ ที่คนกะเหรี่ยงจะเรียกว่า *กอลาซู* หรือ *ปาทามีย* ในส่วนของกลุ่มย่อย กะเหรี่ยงโปและสะกอ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คนกอลาซูน่าจะมีจำนวนไม่มากเมื่อคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ แต่จะเห็นได้ชัดเพราะคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีอาชีพพ่อค้า และเปิดร้านค้าขายอยู่ใกล้ ๆ กัน ส่วนใหญ่จะพูดภาษากะเหรี่ยงได้

ในส่วนของภูมิลำเนาเดิม จากการสุ่มสำรวจ 67 ครัวเรือนที่อยู่กระจายกันทั้ง 3 โซน พบว่ามาจาก 47 หมู่บ้านที่แตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่มาจากเมืองหลู่แปล่ อยู่ในเขตอำเภอพะอัน จำนวนหนึ่งซึ่งมีตำแหน่งเป็นระดับผู้นำมาจากย่างกุ้ง พะโค และตัวเมืองพะอัน ผลการสำรวจ 100 ครัวเรือนของเพื่อนไร้พรมแดนในปี 2543 ซึ่งแบ่งถิ่นฐานเดิมโดยลักษณะของพื้นที่พบว่าเป็นผู้ที่มาจากพื้นที่สูงในชนบท 26% มาจากพื้นที่ราบในเขตชนบท 64% จากเมือง 9% และพื้นที่อื่น ๆ (ไม่มีพื้นที่ที่อยู่แน่นอนและคนไม่ตอบคำถามนี้) อีก 1%

สำหรับอาชีพเดิมของกะเหรี่ยงในศูนย์ ก็มีหลากหลายเช่นกันตามตารางข้างล่าง ซึ่งตัวเลขในปี 2543 มาจากการสำรวจของเพื่อนไร้พรมแดน (2544) ส่วนในปี 2547 มาจากการสำรวจครั้งนี้ โดยอาชีพอื่น ๆ คือรับจ้าง เป็นทหาร และ เย็บผ้า

ตารางที่ 5 อาชีพเดิมของผู้ที่อยู่ในศูนย์อพยพแม่หละ

อาชีพ	ปี 2543	ปี 2547
ชาวไร่ชาวนา	63%	67%
ครู	13%	4%
นักเรียนนักศึกษา	0%	21%
ค้าขาย	12%	0%
อื่น ๆ	12%	8%
รวม	100%	100%

นอกจากนี้ยังสามารถแยกบุคคลที่มาอยู่ในศูนย์ออกตามระดับความรุนแรงของผลกระทบจากการสู้รบได้สามประเภท ประเภทแรก คือเป็นเจ้าหน้าที่ หรือนักรบเคเอ็นยู หรือผู้ที่ทำงานให้แก่เคเอ็นยู รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวและญาติพี่น้อง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีการสู้รบโดยตรง ประเภทที่สอง คือผู้ที่ไม่ได้ทำงานให้กับเคเอ็นยู แต่อยู่ในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบของการสู้รบ อยู่ได้ลำบากเพราะถูกกล่าวหาและกดขี่ทั้งจากฝ่ายพม่าและฝ่ายเคเอ็นยู จากการเก็บภาษี เกณฑ์แรงงาน เกณฑ์ทหาร และถูกทารุณกรรม ประเภทที่สาม คือเป็นกลุ่มคนที่เดือดร้อนจากสงครามน้อยกว่าสองกลุ่มแรก แต่ติดตามเข้ามาทำธุรกิจต่าง ๆ ในศูนย์เช่น ร้านค้า ซึ่งมีจำนวนมากเป็นคน*กอลาซู* หรือ *ปาทามีย*

คนที่อยู่ในศูนย์ส่วนใหญ่จดทะเบียนกับทางเจ้าหน้าที่ของอำเภอที่รับผิดชอบ ซึ่งเมื่อมีลูก ก็จะมีการแจ้งเกิดเพื่อจะได้จดทะเบียนเพิ่ม แต่ก็มีจำนวนหนึ่งที่เดินทางเข้าออกหรืออาศัยอยู่โดยไม่ได้จดทะเบียน ซึ่งอาจจะเป็นนักรบของเคเอ็นยูที่เข้ามาชั่วครั้งชั่วคราว มาเยี่ยมครอบครัวและญาติพี่น้อง หรือผู้ที่ไม่แน่ใจว่าจะอยู่ในศูนย์ฯ ตลอดไปหรือไม่ เพราะกลัวว่าถ้าจดทะเบียนก็จะทำให้ถูกตรวจเช็คได้ง่าย ทำให้ออกไปไหนมาไหนไม่สะดวก แต่ก็มีอีกจำนวนหนึ่งที่มีชื่อในทะเบียนของศูนย์ฯ แต่ตัวอยู่นอกศูนย์ฯ เพราะไปแต่งงานกับคนในหมู่บ้านหรือไปทำงานที่อื่น แต่ก็จะได้รับปันส่วนอาหารและสิ่งอื่น ๆ ตามปกติ

เมื่อผู้วิจัยเข้าไปในศูนย์ฯ เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2547 ยังพบผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่อีก 28 ครัวเรือน มาจากหมู่บ้านรอบนอกของอำเภอกอกะหริ ซึ่งใช้เวลาเดินจากศูนย์ฯแม่หละไปประมาณ 1 วัน แต่ผู้หนีภัยไม่ได้เดินตรงมาที่ศูนย์ฯ เพราะเป็นเส้นทางที่ทางฝ่ายพม่าและดีเคบีเอคุมอยู่ ทำให้เดินผ่านไม่ได้ ต้องอ้อมไปเข้าทางอื่น โดยทยอยกันข้ามชายแดนมาพักที่หมู่บ้านกะเหรี่ยงในเขตไทยหมู่บ้านหนึ่ง รอจนมาครบ 28 ครัวเรือนซึ่งใช้เวลาหนึ่งเดือน จึงย้ายเข้ามาอยู่ที่ศูนย์ฯ โดยก่อนหน้าที่จะเข้ามาศูนย์ฯ ก็จะได้ประสานงานเข้ามาก่อน เมื่อมาถึงทางศูนย์ฯ ก็ได้จดทะเบียน และแจกจ่ายอาหาร วัสดุและสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องการสร้างบ้านพักอาศัย หัวหน้ากลุ่มที่นำมา มีภรรยาทำงานเป็นพยาบาลอยู่ที่ศูนย์ฯ ซึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าคงทำงานให้กับเคเอ็นยูมาก่อน เพราะคนที่เป็นพยาบาลในพื้นที่ที่เป็นเขตปฏิบัติงานของเคเอ็นยู เกือบทั้งหมดจะได้รับการสอนและฝึกโดยรัฐบาลกอทูเลของเคเอ็นยู ส่วนผู้ที่มาด้วยทั้งหมดเป็นญาติและอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ผู้นำบอกว่าที่อพยพเข้ามาช้า เพราะดีเคบีเอเพิ่งยกกำลังไปที่หมู่บ้าน ทำให้เกิดการสู้รบระหว่างทหารของ ดีเคบีเอและทหารของพม่า กับทหารของเคเอ็นยู ทางผู้นำและชาวบ้านที่จะอพยพมาด้วยกันคิดไตร่ตรองเป็นเดือน ถึงตัดสินใจโยกย้ายมา หัวหน้าบอกว่า คนที่มาไม่ได้เพราะทางดีเคบีเอไม่ให้มา ปิดล้อมไว้หมด เมื่อมาแล้วคงไม่กล้ากลับ เพราะมีการวางระเบิดเยอะมาก

ในด้านวิถีชีวิตของคนในศูนย์ฯ ก็เช่นเดียวกับคนภายนอกที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ครอบครัวที่มีฐานะดี ซึ่งมีอยู่ไม่มากนัก และมักจะเป็นคนที่มีเงินติดตัวมาอยู่แล้ว และมาอยู่ก่อนเป็นเวลานาน จะเห็นได้ชัดว่าเป็นครอบครัวที่มีธุรกิจการค้า เช่น ขายพืชผัก อาหารสด อาหารแห้ง อาหารสำเร็จรูป เสื้อผ้า และของใช้อื่น ๆ คน*กอลาซู* จำนวนหนึ่งเปิดร้านน้ำชากาแฟและขายขนม นอกจากนี้ยังมีร้านเช่าวิดีโอ และโรงหนังอีกหลายโรง นอกจากนั้นยังเป็นครอบครัวที่ขยันขันแข็ง สามารถหาซื้อที่ทำไร่ปลูกพืชอยู่นอกศูนย์ฯ ได้ ทำให้มีอาหารการกินเพิ่มเติมและมีรายได้เพิ่มขึ้น กลุ่มที่มีรายได้มากจะสามารถนำเงินมาปรับปรุงที่อยู่อาศัยและความเป็นอยู่ บ้านจะหลังใหญ่กว่าบ้านอื่น ใช้วัสดุที่เป็นไม้ที่ค่อนข้างมั่นคง มีไฟฟ้าใช้ มีโทรศัพท์มือถือใช้ สำหรับกลุ่มที่มีฐานะกลาง ๆ จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้เพิ่มเติมบ้างจากการขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นครอบครัวที่ขยันใช้พื้นที่ดินแคบ ๆ รอบบ้านปลูกผลไม้และพืชผัก ทำให้มีอาหารเพิ่มขึ้นและได้ขาย อีกทั้งบรรยากาศดูร่มรื่นขึ้นมา บางบ้านมีการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ทำให้มีรายได้เพิ่มบ้างจากการขาย หมู ไก่ บางบ้านทำหัตถกรรม ประเภทเครื่องจักสาน ไม้กวาดดอกหญ้า ฯลฯ และ หลายบ้านออกไปรับจ้างทำงานที่หมู่บ้านใกล้ศูนย์ฯ หรือทำงานในเมืองใหญ่ไกลจากศูนย์ บางบ้านออกไปหาอาหารในป่า ซึ่งทำได้มากน้อยแล้วแต่ความเข้มงวดของเจ้าหน้าที่และสถานการณ์ในแต่ละช่วง และแน่นอนว่าครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่แทบจะไม่ได้ไปหารายได้อะไรเพิ่มเติมเลย อยู่ได้ด้วยข้าวและของกินของใช้ที่ BBC นำมาให้แต่ละเดือน ในกลุ่มนี้รวมทั้งครอบครัวผู้พิการจากการสู้รบ คนที่มีอายุมาก คนที่เป็นหม้าย คนที่ป่วย

ภาพที่ 16 ตลาดปลาในศูนย์อพยพ

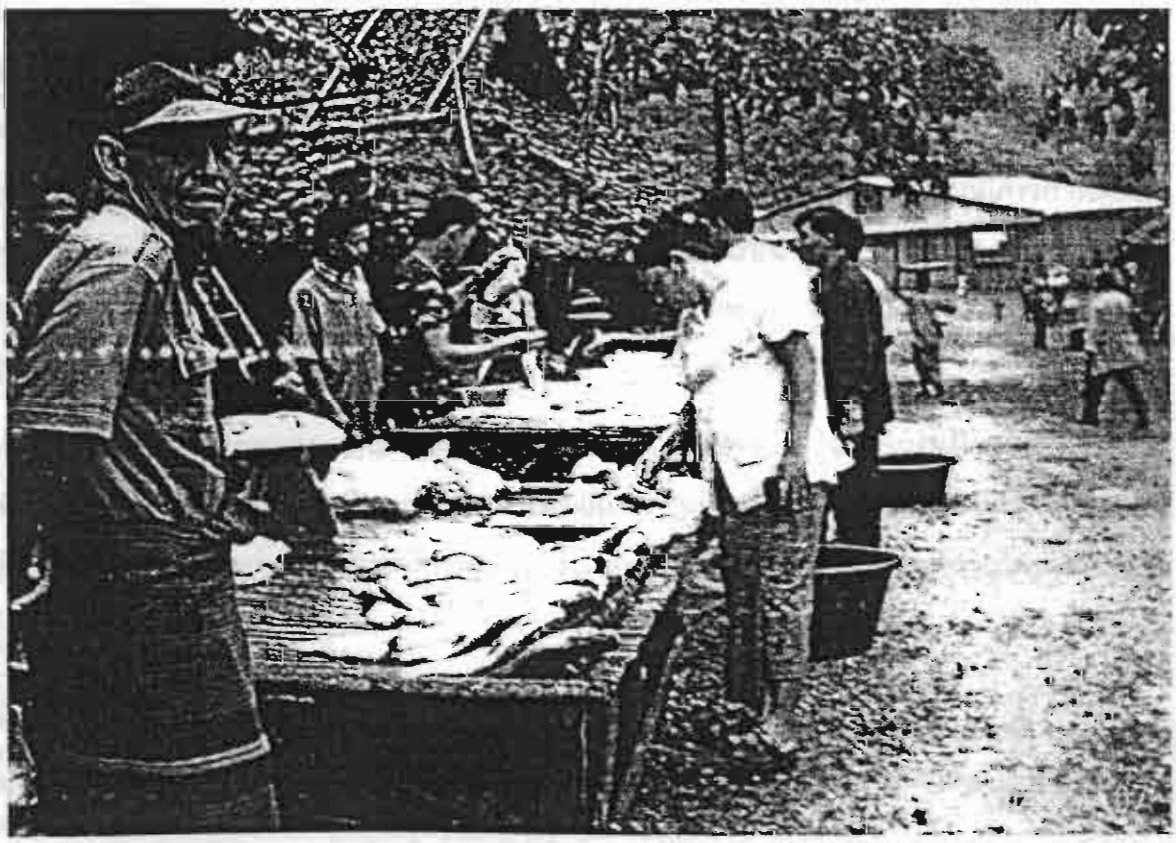

แม้ว่าในด้านความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่จะฝืดเคือง แต่การพัฒนาด้านการศึกษาก็ดำเนินไปอย่างค่อนข้างมีมาตรฐานที่ดีโดยพื้นฐานการศึกษาที่พัฒนามาโดยรัฐกอทูเลและมีการสนับสนุนขององค์กรภายนอกเพิ่มขึ้น พบว่ามีโรงเรียนหลายแห่งและหลายระดับ ซึ่งสามารถรองรับเด็กนักเรียนทั้งหมดในศูนย์ฯได้ นอกจากนี้ยังมีนักศึกษาที่เป็นคนกะเหรี่ยงในเขตไทยที่สนใจเข้ามาเรียนในศูนย์ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาเรียนภาษาอังกฤษ หรือเรียนต่อระดับเตรียมอุดมศึกษา หรือเรียนในโรงเรียนพระคริสตธรรม จำนวนสถานการศึกษารวมแล้ว มีโรงเรียนอนุบาลทั้งหมด 18 แห่ง โรงเรียนประถม 13 แห่ง มัธยมต้น 3 แห่ง มัธยมปลาย 4 แห่ง โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา 1 แห่ง (Further Study Program-FSP)และ โรงเรียนสอนพระคริสตธรรม (Bible School) 2 แห่ง โดยที่โรงเรียนชั้นประถมและมัธยมนั้นสามารถเลือกได้ว่า ในการสอนหลักสูตรภาษากะเหรี่ยงนั้น จะใช้อักษรเขียนของกะเหรี่ยงแบบไหน เพราะภาษาเขียนของกะเหรี่ยงมีอักษรหลายแบบ[47] Sa ng Kook (2001) เขียนถึงคุณภาพที่ค่อนข้างสูงของโรงเรียนในค่ายว่า โครงการเตรียมอุดมศึกษา (FSP) นั้นเปิดตั้งแต่ปี 2537 โดยผู้นำกะเหรี่ยงและด้วยการสนับสนุนจากสถาบันสังคมเปิด (Open Society Institute) และมหาวิทยาลัยแบรดฟอร์ดแห่งอังกฤษ (Bradford University of England) โดยมีอาจารย์จากอังกฤษและมหาวิทยาลัยย่างกุ้งมาสอน เรียนเป็นภาษาอังกฤษเป็นเวลาสี่ปี เมื่อจบแล้วจะได้รับการคัดเลือกให้ไปเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยแบรดฟอร์ดสาขากรุงเทพฯ สำหรับโรงเรียนพระคริสตธรรมเป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นที่ฐานที่มั่นของกอทูเลเมื่อปี 2526 แล้วย้ายมาอยู่ที่ค่ายแม่หละปี 2543 ผู้อำนวยการได้รับรางวัลสิทธิมนุษยชนจาก Baptist World Aliance มีครูและเจ้าหน้าที่รวม 18 คน โดยโรงเรียนเปิดสอนระดับปริญญาตรีด้านศาสนศาสตร์ นอกจากนี้ในค่ายยังมีหลักสูตรระยะสั้นเช่น โครงการฝึกอบรมผู้นำ อย่างไรก็ดี ความพยายามที่จะดำเนินโครงการสร้างจิตสำนึกชาตินิยมกะเหรี่ยงต่อเนื่องบนพื้นฐานหลักสูตรและระบบการศึกษาที่รัฐกอทูเลทำไว้ก่อนหน้านี้ ได้ถูกท้วงติงโดยองค์กรต่างประเทศที่ให้การสนับสนุน ดังที่ Sang Kook (2001) เล่าไว้ว่า ทางสถาบันสังคมเปิดที่สนับสนุนโครงการเตรียมอุดมศึกษา ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการสอนด้านศาสนาคริสต์ในโรงเรียน ส่วน ZOA เองก็ไม่เห็นด้วยที่ประวัติศาสตร์ของกะเหรี่ยงยังเน้นถึงการเป็นปฏิปักษ์กับชนชาติพม่า แต่ให้เน้นสันติภาพและการอยู่ร่วมกันกับกลุ่มอื่น ๆ

ในด้านการรักษาพยาบาล ในศูนย์ฯ มีสถานพยาบาลทั้งหมด 7 แห่ง แบ่งเป็นสถานพยาบาลทั่วไป 2 แห่ง สถานบริการด้านโรคมาเลเรีย 4 แห่ง และสถานบริการเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ที่มีร่างกายพิการอีก 3 แห่ง ซึ่งพบว่าชุมชนกะเหรี่ยงที่อยู่ในบริเวณท่าสองยางจำนวนไม่น้อย ที่ป่วยไม่หนักมาก ที่

---

[47] การประดิษฐ์อักษรมักจะมีที่มาจากศาสนา อักษร หลิวา ถูกประดิษฐ์โดยกลุ่มแบ็บติสท์ แต่ก็เป็นอักษรที่ใช้แพร่หลายในการใช้เขียนหนังสือมากกว่าอักษรแบบอื่น ในขณะที่กะเหรี่ยงกลุ่มที่ถือศาสนาคาทอลิคจะใช้หลิโรเหม่ ซึ่งเป็นอักษรโรมันมากกว่า และยังมีกลุ่มศาสนาเล็ก ๆ ที่เรียกว่าแลแก มีอักษรแลแก ที่ใช้ในทางศาสนา

เข้ามาใช้บริการโรงพยาบาลในศูนย์ฯ เพราะจำนวนหนึ่งไม่มีบัตรประชาชนหรือมีแค่บัตรบุคคลบนที่สูง ทำให้ไม่สามารถใช้บริการได้ และแม้จะมีบัตรก็พบว่า โรงพยาบาลในศูนย์ฯให้บริการดีกว่าโรงพยาบาลของรัฐ มีหมออยู่ประจำการตลอดเวลา ไม่เสียค่าใช้จ่าย และหมอค่อนข้างมีคุณภาพ ตัวเลขจากการสำรวจที่ดำเนินการโดยองค์กรเพื่อนไร้พรมแดนที่พบว่าบ้านห้วยแห้งซึ่งเป็นต้นน้ำของบ้านแม่หละและอยู่ห่างจากแม่หละไป 4 ก.ม. มีจำนวน 75 ครัวเรือน เป็นคนกะเหรี่ยงส่วนใหญ่โดยมีคนไทยอยู่บ้างแต่น้อย พบว่าร้อยละ 50 ถือบัตรสีฟ้า ส่วนใหญ่ใช้คลินิกในศูนย์อพยพ และมาซื้ออาหารและสินค้าเนื่องจากใกล้และถูกกว่าแม่ต้าน

การที่มีคนนับถือศาสนาหลากหลาย ทำให้มีสถานประกอบพิธีทางศาสนาที่หลากหลายด้วยนั่นคือ มีวัดพุทธ 2 วัด โบสถ์ในศาสนาคริสต์ 13 แห่ง โดยแยกเป็นแบ็บติสท์ 10 แห่ง คาทอลิค 1 แห่ง แองกลิกัน 1 แห่ง และเซเว่นเดย์แอ็ดแวนติสท์ 1 แห่ง สุเหล่าอิสลาม 1 แห่ง วัดของแลแก 1 แห่ง การที่ศูนย์ฯ เป็นที่ที่สงบปราศจากการสู้รบ และผู้คนอยู่ด้วยกันเกือบตลอดเวลา ทำให้มีเวลาและเงื่อนไขที่ดีในการปฏิบัติพิธีกรรมของแต่ละศาสนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเผยแพร่ให้ทั้งคนในค่ายและนอกค่าย ตัวอย่างเช่น ศาสนาแลแก ซึ่งไม่อาจพบเจอในหมู่คนกะเหรี่ยงในไทย แต่เนื่องจากผู้ที่นับถือศาสนาแลแกอพยพมาอยู่ในศูนย์ฯ จึงได้ตั้งวัดของแลแก และจัดการให้โรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ใกล้ชุมชนแลแก บรรจุภาษาแลแกลงไปในหลักสูตรด้วย อีกทั้งจัดการเรียนภาษาแลแกทุกภาคฤดูร้อนให้แก่คนทั่วไปในศูนย์ฯด้วย กลุ่มแลแกที่อยู่ในศูนย์ฯ จะเชื่อมโยงกับศูนย์กลางแลแกที่อยู่ใกล้เมืองพะอันในรัฐกะเหรี่ยง โดยมีผู้นำจากศูนย์กลางมาเยี่ยมและนำในพิธีกรรมเป็นครั้งคราว ขณะเดียวกันผู้นำกลุ่มแลแกจากในศูนย์ฯ ก็เดินทางเข้าไปร่วมงานที่ศูนย์กลางเป็นประจำ

วัดของพุทธที่อยู่ในศูนย์ฯ ก็มีพระหลายองค์และมีการปรับปรุงศาลาค่อนข้างถาวร เจ้าอาวาสซึ่งมาจากเขตพม่าดูแลทั้งวัดในศูนย์ฯ และวัดที่หมู่บ้านนอกศูนย์ฯ กิจกรรมที่สำคัญกิจกรรมหนึ่งคือการตั้งละคร "จ่า" ซึ่งเป็นคำที่คนกะเหรี่ยงบริเวณนี้เรียกการแสดงการร่ายรำประกอบการร้องเพลงและการเล่นดนตรีที่มีลักษณะเฉพาะแบบพม่า ซึ่งประกอบไปด้วยกลองวง ฆ้องวง ปี่ ฉิ่ง ฉาบ ไม้ไผ่ผ่าครึ่งและมีการเล่นละครสั้นสลับ ซึ่งจะเน้นหนักในเรื่องการสั่งสอนด้านศาสนาและศีลธรรม อวยพรให้กับความอุดมสมบูรณ์ของการผลิต ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความบันเทิงในช่วงหลังการเก็บเกี่ยว เจ้าอาวาสเคยเล่นเป็นตัวเองในวงจ่า ก่อนหน้าที่จะบวชพระ จึงพยายามสืบต่อวัฒนธรรมนี้ โดยจัดให้มีการเล่นทั้งในศูนย์ฯ และในหมู่บ้านคนกะเหรี่ยงนอกศูนย์ ซึ่งมีวัดซึ่งท่านเป็นเจ้าอาวาสตั้งอยู่ แต่การตั้งคณะละคร "จ่า" และการเผยแพร่ก็มีข้อจำกัด เพราะคนแสดงเป็นคนในศูนย์ฯ หรือคนที่อยู่ฝั่งพม่า ซึ่งไม่มีบัตรประชาชน ทำให้การเดินทางไปแสดงนอกศูนย์ฯ บางทีก็อาจจะถูกตรวจจับ แต่ก็ถือว่าเป็นความพยายามที่จะสืบต่อวัฒนธรรมการเล่น "จ่า" ในพื้นที่

ภาพที่ 19 วัดในศูนย์อพยพ

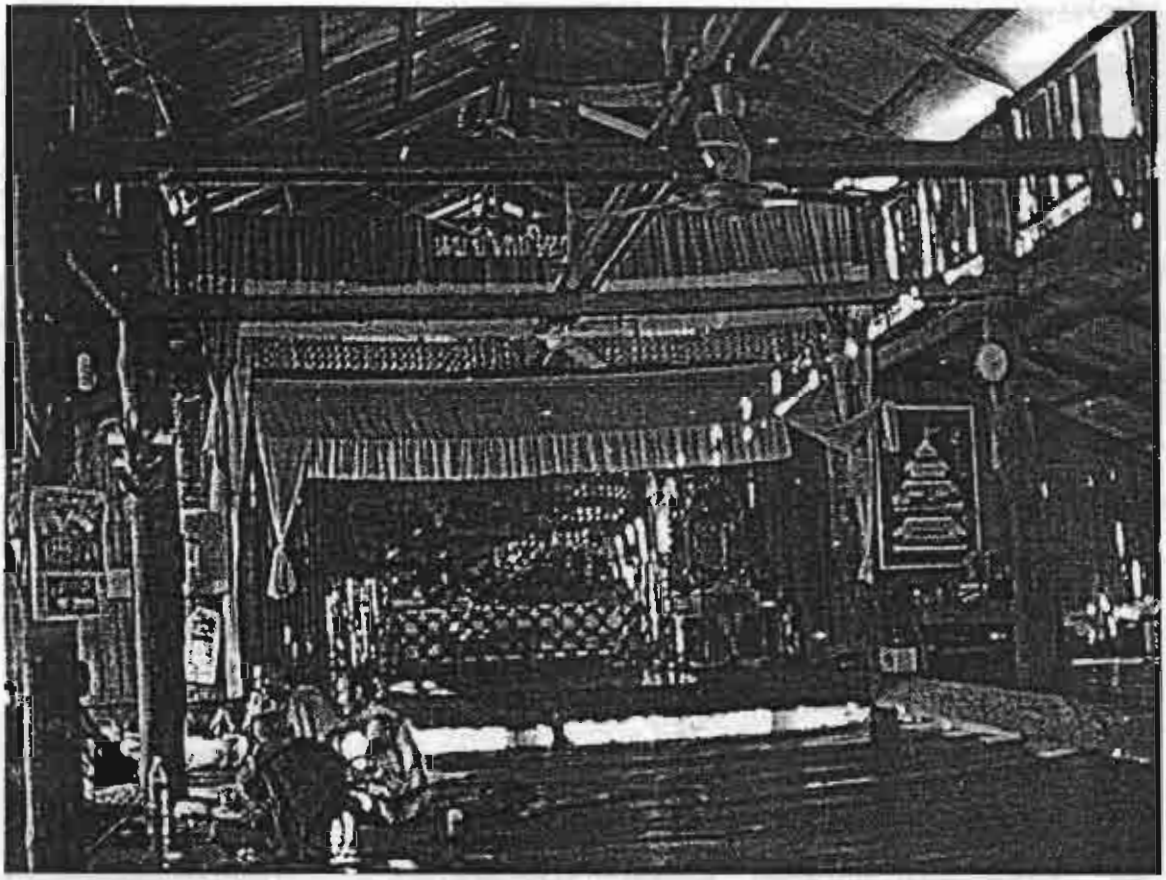

ภาพที่ 20 พิธีมัดมือในศูนย์อพยพ

ศูนย์ฯ แม่หละ ยังเป็นเสมือนศูนย์กลางการทำงานของกลุ่มแบ็บติสท์ที่ใหญ่แห่งหนึ่ง ในการประชุมประจำปี ทางคริสตจักรแบ็บติสต์กะเหรี่ยงกอทูเลซึ่งเป็นสหภาพของโบสถ์แบ็บติสท์ของกะเหรี่ยงทั้งหมดจะจัดงานใหญ่มากในค่าย มีการแสดงละคร ดนตรี ประกวดร้องเพลง การท่องจำพระคัมภีร์ ฯลฯ ทั้งนี้พบว่าผู้สอนศาสนาคริสต์ที่อยู่ในศูนย์ฯ ได้ออกไปเผยแพร่ศาสนาหมู่บ้านกะเหรี่ยงถึงอำเภออมก๋อยและหมู่บ้านในอำเภอท่าสองยาง และได้ผลสำเร็จไปบ้าง เช่น บ้านแม่หละโพคี ที่คนกะเหรี่ยงดั้งเดิมเพิ่งเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์

นอกจากจากพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ผู้นำกะเหรี่ยงยังจัดกิจกรรมตามประเพณีของคนกะเหรี่ยง เช่น ประเพณีมัดมือ เป็นต้น (ดูภาพที่ 20) สำหรับบางคนที่เคยทำงานการเมืองการทหารกับเคเอ็นยู การเข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ ก็เป็นโอกาสที่จะมาหันมาทำงานด้านพัฒนาหรืองานด้านการค้นคว้า เช่นที่ผู้วิจัยเจออดีตนักรบ เคเอ็นยู วัยกลางคนคนหนึ่งในศูนย์ ที่ตอนนี้เป็นหัวหน้าหน่วยค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์และวรรณคดี พูดภาษาอังกฤษได้ดี ภาษาไทยได้ค่อยข้างมาก บอกผู้วิจัยว่าทำงานให้ เคเอ็นยู 20 ปีแล้ว ตอนนี้ปลดเกษียณ และสนใจเรื่องความเป็นกะเหรี่ยง

5.3 ความสัมพันธ์กับชุมชนนอกศูนย์ฯ

ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 หมู่บ้านริมเมยฝั่งไทย ไม่ได้มีแต่คนกะเหรี่ยงดั้งเดิมเท่านั้น แต่คนจำนวนไม่น้อยที่อพยพเข้ามาอยู่ในเวลาต่าง ๆ กัน บางครอบครัวมากว่า 20 ปีก่อนการสู้รบ บางคนหรือบางครอบครัวเพิ่งย้ายเข้ามาเพื่อหนีภัย แต่ไม่ต้องการเข้าไปอยู่ในศูนย์อพยพฯ เพราะฉะนั้น การที่คนในศูนย์มีญาติอยู่นอกศูนย์และไปมาหาสู่กันจึงเป็นเรื่องปกติ นอกจากนี้การที่ศูนย์อพยพฯ ก่อนหน้าปี 2538 นั้นมีกระจัดกระจายหลายศูนย์บริเวณริมน้ำเมยและอยู่ใกล้หมู่บ้านทั้งคนเมืองและคนกะเหรี่ยง คนในศูนย์ฯจึงได้สร้างความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านข้างเคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปของการแต่งงานระหว่างคนในศูนย์ฯ และคนกะเหรี่ยงดั้งเดิม บางรายโดยเฉพาะผู้หญิงเมื่อแต่งงานแล้วจะออกมาอยู่นอกศูนย์ แต่ยังมีพ่อแม่พี่น้องอยู่ในศูนย์ฯ และยังไม่ลบชื่อออกจากทะเบียนในศูนย์ฯ จึงเข้าไปรับของกินของใช้จากศูนย์ฯเป็นประจำ นอกจากนี้ยังมีการรับเอาเด็กในศูนย์ฯ มาเป็นลูก ดังกรณีของเมดาที่กล่าวถึงในบทที่ 3

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างคนในศูนย์ฯ กับคนนอกศูนย์ทั้งที่เป็นคนกะเหรี่ยงและคนเมืองยังมีลักษณะของการจ้างแรงงาน โดยคนในศูนย์ฯ ออกไปรับจ้างตามหมู่บ้านรอบๆศูนย์ หรือในที่อื่นที่ไกลออกไปทั้งงานในและนอกภาคเกษตร เช่น การดำนา เก็บข้าวโพด การเก็บถั่ว การขุดที่นา การถางหญ้า แ ละหาของป่ามาขายตามฤดูกาลต่าง ๆ เช่น เก็บหน่อไม้ เก็บและไพ(เย็บ)ใบตองตึง(ไม้พลวง)สำหรับใช้มุงหลังคาขาย หรืองานฝีมือเช่นการสร้างบ้าน แรงงานจำนวนมากในศูนย์ฯ ขาดเชยแรงงานของคนหนุ่มสาวในหมู่บ้านที่หายไป เพราะไปเรียนหนังสือหรือทำงานต่างถิ่นหรือทำงานอื่นที่ไม่ใช่งานภาคเกษตร การทำนาจึงทำได้ต่อเนื่องเพราะมีแรงงานอพยพเข้ามาช่วย ในบางกรณีที่เจ้าของดั้งเดิมไม่

มีแรงงานเลย อาจจะให้คนที่อพยพเข้ามาเช่าที่นา และบางรายผู้ที่อพยพเข้ามาเหล่านี้ สามารถซื้อที่นาเป็นของตนเองได้ นอกจากนี้ การที่มีแรงงานราคาถูกจำนวนมาก ทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกพืชรายได้ที่สำคัญคือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในบริเวณกว้าง

ในเรื่องของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ศูนย์ฯอพยพให้แก่คนในพื้นที่ ประการแรก ศูนย์อพยพฯ เป็นตลาดสินค้าใหญ่ เพราะมีสินค้ามากและหลากหลาย สั่งเข้ามาป้อนตลาดที่ใหญ่มากมีคนหลายหมื่นคนเป็นลูกค้า ดังนั้น สินค้าในค่ายจึงค่อนข้างถูกเมื่อเทียบกับสินค้าที่ตลาดในตัวอำเภอท่าสองยาง โดยแม่ค้าขายส่งจะนำสินค้าพวกอาหารมาส่งเป็นประจำ ชาวบ้านนอกศูนย์ฯ ที่ต้องการซื้ออาหารจำนวนมาก สำหรับงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น งานแต่งงาน งานบุญ ฯลฯ จะมาซื้อที่ศูนย์ฯ ในขณะเดียวกัน พ่อค้าจากศูนย์ฯ ซึ่งเป็นพวกกะลาซู ก็อาจจะเอาสินค้าออกมาเร่ขายตามหมู่บ้านด้วย นอกจากนี้ ประการที่สอง ชาวบ้านนอกศูนย์ฯ ยังนิยมมาหาซื้อข้าวในศูนย์ฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคนที่คุ้นเคยกัน เพราะข้าวในศูนย์ฯ ซึ่งองค์กรต่างประเทศสนับสนุนให้เปล่านั้นจะมีราคาถูก แม้คุณภาพจะไม่ดีนัก ประการที่สาม กรณีที่คนในศูนย์มีโอกาสได้แต่งงานกับคนกะเหรี่ยงในไทย ก็อาจจะย้ายออกจากศูนย์ฯ ไปอยู่ในหมู่บ้านไทย แต่ยังได้รับการปันส่วนอาหารและสิ่งของเครื่องใช้อื่น ๆ ตามที่เคยได้เป็นประจำ และสุดท้าย การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ทางองค์กรระหว่างประเทศให้หลายรายการ ใช้วิธีการประมูลให้คนในพื้นที่เป็นผู้จัดหา เช่น ไม้ไผ่ ฯลฯ ทำให้คนในพื้นที่ได้ประโยชน์อย่างมาก

ดังที่กล่าวมาแล้ว การดำรงอยู่ของศูนย์ฯ โดยรวมเอื้อประโยชน์ให้แก่ชุมชนนอกศูนย์ในด้านต่าง ๆ ชุมชนนอกศูนย์ได้ประโยชน์จากการจ้างแรงงานราคาถูก และความสัมพันธ์ระหว่างคนในศูนย์กับนอกศูนย์มีลักษณะของการเป็นญาติกันมากขึ้นจากการแต่งงาน การไปมาหาสู่และการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้ทัศนคติและท่าทีของคนนอกศูนย์ที่มีต่อคนในศูนย์ค่อนข้างคลุมเครือ ไม่รังเกียจหรือต่อต้าน แต่ก็ไม่พอใจมากนัก เมื่อถามความเห็น คนส่วนหนึ่งจะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในศูนย์อพยพและไม่รู้สึกว่ามีผลกระทบอะไรมากนัก เช่นกรณีของ พี่นาง(นามสมมุติ) อายุ 35 ปี บ้านแม่หละไทยมีอาชีพขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง จากศูนย์ฯ ซึ่งอยู่ติดถนนเข้าไปบ้านแม่หละไทยซึ่งติดแม่น้ำเมย (ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร) ให้ความเห็นว่า

> ...ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับพวกกะเหรี่ยงไม่ค่อยมีปัญหาเท่าไหร่ทั้งกะเหรี่ยงที่ศูนย์อพยพและกะเหรี่ยงที่บ้านแม่หละไทยรวมทั้งที่อื่นด้วย... รายได้โดยส่วนใหญ่แล้วก็จะมาจากพวกกะเหรี่ยงนี่แหละ เพราะส่วนมากแล้วเขาก็มาหางานทำที่บ้านแม่หละไทย รายได้บางวันก็ไม่คุ้มค่าน้ำมัน เพราะบางครั้งมีด่านทหารอยู่หลายด่าน ไม่รู้เขาจะตั้งทำไมเยอะแยะ พวกกะเหรี่ยงก็ต้องออกมาทำมาหากินเหมือนกัน...พี่คิดว่า พวกกะเหรี่ยงไม่น่ามีผลกระทบอะไรต่อบ้านเรา อย่างที่เห็นก็คือเขาก็มาทำมาหากินของเขา พอเสร็จงานเขาก็กลับ และที่สำคัญชาวบ้านที่นี่ส่วนมากเขาก็พูดภาษากะเหรี่ยงได้เกือบหมดทุกคน

สำหรับเรื่องที่ไม่พอใจมากดูจะเป็นเรื่องของการที่คนในศูนย์ฯ ออกมาเก็บของป่าไปกินไปใช้ ทำให้ของป่าลดน้อยลง หรือการเก็บพืชผลที่ชาวบ้านปลูกไว้โดยไม่ขออนุญาต ซึ่งเป็นผลกระทบเฉพาะหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ศูนย์ฯ เช่น บ้านแม่หละไทย และบ้านแม่หละยาง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่หละเล่าว่า

> ผมว่าพวกกะเหรี่ยงที่ศูนย์อพยพ มีผลกระทบต่อหมู่บ้านเรามาก เพราะทางศูนย์ไม่สามารถที่จะควบคุมดูแลได้ทั่วถึง เช่น พวกกะเหรี่ยงมักจะออกมาตัดไม้และทำลายป่าเป็นประจำเนื่องจากเอาไปสร้างบ้านเรือนบ้าง ขายให้นายทุนบ้าง และเผาถ่านขาย...ผลกระทบอีกด้านหนึ่งก็คือ เวลาถึงหน้าเห็ดหรือหน่อ จะออกไม่ทันพวกกะเหรี่ยง เพราะเขาจะออกมาเยอะมาก...

ผู้ใหญ่บ้านบ้านแม่หละยาง ก็มีความเห็นว่า "ศูนย์อพยพนั้นมีผลกระทบต่อเราเป็นอย่างมาก เพราะแย่งเป็นแรงงาน(ทำให้คนกะเหรี่ยงในพื้นที่ได้ค่าแรงต่ำไปด้วย) มีการลักเล็กขโมยน้อยในไร่ในสวน...รวมทั้งช่วงหน้าที่มีการเก็บใบตองตึงจะไม่ทันคนพวกนี้..."

ลุงอีกคนที่บ้านแม่หละยางก็ให้ความเห็นเสริมว่า

> ...ในส่วนของปัญหาของศูนย์อพยพนั้นมีมาก คือ เมื่อปีก่อนนั้น ช่วงนั้น พืชผักกำลังอุดมสมบูรณ์ตจอนนั้นก็ทำงานอยู่ในไร่ มีกลุ่มของพวกที่อยู่ในศูนย์อพยพ มาเก็บพวกพริก มะเขือ เผือก มัน ต่าง ๆ ต่อหน้าต่อตา แต่ไม่กล้าว่าอะไรเพราะเขาถือมีดถือไม้อยู่ในมือ เลยกลัวจะโดนทำร้าย หลังจากนั้นก็ได้มาคุยกับทางผู้ใหญ่ ซึ่งทางผู้ใหญ่เองก็ได้คุยกับทางศูนย์ แต่ก็ไม่สามารถที่จะควบคุมได้เพราะคนมันเยอะ...

5.3 บทสรุป

ค่ายอพยพ แม้จะอยู่ในผืนดินไทย แต่รัฐไทยไม่ได้เข้าไปควบคุมจัดการอย่างเต็มที่ การไม่ได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ ทำให้ไม่มีข้อผูกมัดและแนวทางที่ต้องปฏิบัติที่ชัดเจน การปฏิบัติของรัฐไทยอยู่บนหลักการ "การอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือพักพิงชั่วคราวในพื้นที่ปลอดภัยบนพื้นฐานของมนุษยธรรม"และ"ไม่ผลักดันให้กลับถ้าหากว่าเสี่ยงหรืออยู่ในอันตราย" ด้วยเหตุนี้ ปฏิบัติการที่เป็นจริงในศูนย์ฯ จึงขึ้นอยู่กับข้อตกลงและการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีหลายฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง ที่สำคัญฝ่ายแรกคือคณะกรรมการ และองค์กรต่าง ๆ ที่คนในศูนย์ฯตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการร่วมกับองค์กรที่ให้การสนับสนุน เช่น คณะกรรมการการบริหารค่าย องค์กรสตรีกะเหรี่ยง โรงเรียน ฯลฯ ซึ่งจำนวนไม่น้อยคือคนที่มีตำแหน่งหน้าที่ในรัฐกอทูเลก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ ฝ่ายที่สองคือ องค์กรภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือทั้งในเรื่องเครื่องอุปโภคบริโภค การพัฒนาด้านการศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ฝ่ายที่สามของรัฐไทย ที่มีสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นผู้วางนโยบาย ในขณะที่กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดูแลโดยตรง ที่พยายามจะช่วยเหลือผู้หนีภัย ขณะเดียวกันก็ระมัดระวังไม่ให้ปฏิบัติการใด ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ"อธิปไตย"ของไทย ต่อความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่าและต่อความสัมพันธ์กับองค์กรนานาชาติ ทั้งสามฝ่ายต่างตรวจสอบและต่อรองซึ่งกันและ

กัน เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ ตรงตามหลักการของตน และได้ประโยชน์สูงสุดจากการดำรงอยู่ของศูนย์อพยพ

การดำรงอยู่ยาวนานของศูนย์อพยพ ทำให้คนในศูนย์อพยพมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดในหลายด้านกับคนนอกศูนย์ซึ่งส่วนหนึ่งก็เป็นคนที่หนีภัยมาจากฝั่งพม่าเช่นกัน ความสัมพันธ์มีหลายรูปแบบ เช่น การแต่งงาน การเป็นเครือญาติ การจ้างแรงงาน ฯลฯ อีกทั้งคนนอกศูนย์ฯ ได้ประโยชน์จากการให้บริการด้านสถานพยาบาลและการศึกษาจากศูนย์ฯ และจากการที่ศูนย์เป็นแหล่งสินค้าราคาถูก รวมทั้งข้าวสารที่ทางองค์กรระหว่างประเทศจัดหามาให้ อีกทั้งได้ประโยชน์จากการสัมปทานจัดหาปัจจัยและวัสดุที่จำเป็นต่อการดำรงชีพมาให้คนในศูนย์ แม้จะมีปัญหาการแก่งแย่งทรัพยากรในพื้นที่ระหว่างคนในและคนนอกศูนย์ฯ แต่ก็ไม่ทำให้การดำรงอยู่ของศูนย์ฯ ไม่ถึงกับเป็นสิ่งที่แปลกปลอมและน่ารังเกียจมากนัก

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่ามีกลุ่มและองค์กรหลายฝ่ายและหลายระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการของศูนย์อพยพ แต่ละฝ่ายมีอุดมการณ์ วัตถุประสงค์และผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน แต่ความจำเป็นที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้ต้องมีการต่อรองและช่วงชิงผลประโยชน์ ทำให้พื้นที่พรมแดนมีลักษณะที่คลุมเครือ ไม่แจ่มชัดว่าอุดมการณ์และปฏิบัติการของใครที่จะเป็นฝ่ายครอบงำ

บทที่ 6

บทส่งท้าย

เพื่อตอบคำถามหลักของงานวิจัยนี้ที่ว่า ความสัมพันธ์ของกลุ่มอำนาจและผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธ์ที่อยู่บริเวณพรมแดนแม่น้ำเมยนี้มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาอย่างไรตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และแต่ละกลุ่มมีความพยายามที่จะควบคุม ช่วงชิง หรือโต้ตอบ ด้วยวาทกรรมและปฏิบัติการต่าง ๆ อย่างไร ผู้วิจัยเลือกพิจารณาจากสามพื้นที่สำคัญของความสัมพันธ์บริเวณพรมแดน ได้แก่พื้นที่ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างคนเมืองและกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักบริเวณสองฝั่งเมย ดังเนื้อหาที่บรรยายในบทที่ 3 พื้นที่การค้าข้ามชายแดน ซึ่งมีสินค้าที่สำคัญได้แก่ วัว ไม้ แรงงานและสินค้าอุปโภคบริโภคซึ่งรวมทั้งผลผลิตจากป่า ดังบรรยายรายละเอียดในบทที่ 4 และความเป็นมาและการดำรงอยู่ของศูนย์อพยพแม่หละในระยะ 20 กว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งพอจะสรุปข้อค้นพบที่สำคัญที่ตอบคำถามงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

พัฒนาการและความหมายของเส้นเขตแดน

การศึกษาเอกสารที่บ่งบอกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต พบว่าพื้นที่พรมแดนน้ำเมย เป็นบริเวณพรมแดนที่อยู่ระหว่างราชอาณาจักรต่าง ๆ มาตั้งแต่โบราณ แต่ในยุคที่ยังเป็นรัฐกษัตริย์อยู่นั้น ไม่มีความพยายามจะขีดเส้นแบ่งของราชอาณาจักรอย่างชัดเจน สิ่งที่สำคัญในยุคที่คนมีไม่มากนั้น คือความต้องการกำลังคนมากกว่าพื้นที่ ด้วยเหตุนี้จึงพบว่ามีการกวาดต้อนผู้คนเมื่อรบชนะเมืองหนึ่งให้ไปอยู่ในเมืองของตนเพื่อเป็นแรงงานการเกษตร และสร้างเมืองและวัด อยู่เป็นประจำ สำหรับคนและชุมชนส่วนใหญ่จะค่อนข้างแจ่มชัดว่าขึ้นต่อเจ้าเมืองเมืองใด ผ่านระบบการส่งส่วยหรือไปทำงานให้แลกกับการคุ้มครอง พื้นที่ของชุมชนเหล่านี้ก็ถือว่าอยู่ใต้ขอบเขตของเมืองนั้นด้วย นอกจากนั้น พื้นที่ที่มีทรัพยากรที่มีค่าเช่นป่าไม้สัก ซึ่งมีอยู่บริเวณพรมแดนแม่น้ำเมยทางเหนือ ก็จะเป็นพื้นที่ที่เจ้าทางเหนือยึดครอง แต่สำหรับพื้นที่พรมแดนที่มีชุมชนที่หนีภัยสู้รบหรือหนีการเกณฑ์มาอยู่ หรือเป็นพื้นที่ป่าเขาที่ไม่มีชุมชนตั้งอยู่ พื้นที่เหล่านี้ก็จะมีสถานภาพไม่ชัดเจนว่าเป็นของรัฐใด ซึ่งเป็นลักษณะส่วนใหญ่ของพื้นที่พรมแดนน้ำเมยก่อนที่อังกฤษจะเข้ามายึดครองพม่า

เมื่ออังกฤษเข้ามายึดครองส่วนล่างของพม่าครั้งแรกเมื่อปี 2369 นั้น ก็เริ่มพัฒนาตลาดการค้าเพื่อนำเข้าและส่งออกที่เมาะละแหม่ง ความต้องการเปิดเส้นทางการค้ากับจีน โดยให้พ่อค้าจีนเดินทางลงมาทางใต้โดยใช้เส้นทางที่ผ่านบริเวณพรมแดนได้อย่างไม่มีอุปสรรค ความต้องการครอบครองพื้นที่ที่มีทรัพยากรที่มีค่า และความต้องการควบคุมพื้นที่เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันไม่ให้มีการก่อกบฏ ทำให้มีการทำข้อตกลงใช้น้ำเมยและสันเขาเป็นเส้นแบ่งเขตแดนที่แยกพื้นที่รัฐอังกฤษออกจากรัฐสยามในปี 2411 ข้อตกลงทำขึ้นทั้ง ๆ ที่รัฐสยามยังไม่ได้มีระบบการปกครองและการบริหารงานเป็นเอกภาพทั้ง

ประเทศในแบบปัจจุบันนี้ คนเมืองและพื้นที่ที่อยู่ริมน้ำเมยในขณะนั้นยังขึ้นต่อเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ จนกระทั่งการปฏิรูปการปกครองเสร็จสมบูรณ์ แผ่นดินทางตะวันออกของแม่น้ำเมยจึงถูกจัดให้แบ่งให้เป็นเขตหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ ที่ขึ้นต่อรัฐสยาม

ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง การตั้งที่ว่าการอำเภอ สถานีตำรวจและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐไทย และการมีด่านเก็บภาษีที่บ้านท่าสองยาง บ่งบอกถึงการเริ่มเข้ามาควบคุมพื้นที่ชายแดนของรัฐ แต่พื้นที่น้ำเมยยังไม่ได้เป็นเส้นแบ่งความเป็นชาติ ตรงกันข้ามการเดินทางข้ามฝั่งน้ำเมยไปมาของคนเมืองและกะเหรี่ยงทั้งสองฝั่งทำให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและสืบต่อมาจนรุ่นลูก คนเมืองพูดภาษากะเหรี่ยงได้ดี ไม่มีปัญหาในเรื่องการสื่อสาร มีคนเมืองจำนวนหนึ่งไปตั้งถิ่นฐานทางตะวันตก เพื่อให้สะดวกต่อการทำการค้าทั้ง ๆ ที่ทราบว่าพื้นที่ฝั่งนั้นเป็นของอังกฤษ ก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์เหล่านี้ยังคงดำเนินมาจนหลังจากที่พม่าได้รับเอกราชและต่อมาจนในช่วงปี 2510-2530 ที่น้ำเมยฝั่งตะวันตกถูกยึดครองโดยรัฐกอทูเล การเกิดรัฐกันชนที่รัฐไทยให้การสนับสนุน ทำให้น้ำเมยยิ่งไม่ได้มีฐานะเป็นเส้นแบ่งเขตแดน แต่กลับเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้าน ทหารและเจ้าหน้าที่ของเคเอ็นยู และนายทุนข้ามไปมาเพื่อทำธุรกิจ และแบ่งปันผลประโยชน์กัน

หลังจากที่ รัฐกันชนสลายตัวลง ตั้งแต่ปี 2538 ดูเหมือนว่าแม่น้ำเมยถูกรื้อฟื้นให้มีความหมายและหน้าที่ในการเป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างรัฐไทยกับรัฐพม่าอีกครั้ง จากการประกาศไม่ให้กองกำลังที่สามล่วงล้ำเขตแดนไทย และการเสริมกองกำลังรัฐไทยแน่นหนามากขึ้นบริเวณชายแดน แต่ในสถานการณ์ที่มีศูนย์อพยพขนาดใหญ่ตั้งเรียงรายอยู่บริเวณชายแดนที่มีองค์กรนานาชาติจำนวนมาก และคนในศูนย์ฯก็ยังคงความสัมพันธ์กับคนนอกศูนย์ฯทั้งในฝั่งไทยและฝั่งพม่า รัฐไทยก็ยังไม่สามารถควบคุมการข้ามน้ำเมยของคนและสิ่งของได้ตามหลักการของรัฐ

พื้นที่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

พื้นที่พรมแดน ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อหรืออยู่ระหว่างรัฐ เป็นพื้นที่ที่ศักยภาพด้านการค้าแลกเปลี่ยนสินค้าที่ผลิตได้ต่างกันอันเนื่องจากศักยภาพของสิ่งแวดล้อมและคนที่ต่างกันในแต่ละพื้นที่ รัฐตั้งแต่ยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคมและยุครัฐชาติพยายามหารายได้จากการค้าบริเวณพรมแดน โดยการเก็บค่าผ่านแดนและภาษีสินค้า ในยุครัฐชาติ การควบคุมการผ่านแดนของคนและสินค้าดูจะมีประสิทธิภาพขึ้น จากการตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่เฉพาะ และการวางกองกำลังตามแนวชายแดนมากขึ้นเพื่อบังคับตามกฎหมาย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็ยังพบว่าสินค้าส่วนใหญ่ยังข้ามได้ การที่ข้ามได้ในยุคกอทูเลรุ่งเรืองก็เพราะรัฐไทยให้การสนับสนุนรัฐกอทูเลในฐานะรัฐกันชน ความร่วมมือนี้มีกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าให้การสนับสนุนเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ และที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่รัฐไทยร่วมกับนายทุนไทยได้ประโยชน์ด้วย แม้หลังจากรัฐกอทูเลสลายไป กรณีการตัด"ไม้สาละวิน" ก็แสดงให้เห็นถึงช่องทางที่การค้า"นอกระบบ"สามารถทำได้ จากการที่เจ้าหน้าที่รัฐไทยร่วมกับกองกำลัง

ที่อยู่แม่น้ำเมยฝั่งพม่าที่มีความสัมพันธ์กัน และจากการที่เจ้าหน้าที่และกองกำลังของรัฐไทยมาจากหลายหน่วยงานทั้งทหาร ตชด. และอส. ที่ไม่เป็นเอกภาพมากนัก ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การค้า"นอกระบบ"ข้ามแดนทำได้ คือการที่การค้าอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้คนสร้างกันมาเป็นเวลายาวนาน โดยผู้คนที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอยู่หลายทอด มีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน แม้ในยุคที่มีกองกำลังหลายฝ่ายที่คุมพื้นที่ฝั่งพม่า และการที่พื้นที่มีอันตรายจากกับระเบิดทำให้การเดินทางค้าขายมีความยากลำบากมากขึ้นในสมัยปัจจุบัน แต่คนก็ยังมีความพยายามที่จะดำเนินการค้า โดยผ่านความสัมพันธ์ที่มีขึ้นก่อนหน้าและสร้างขึ้นมาใหม่

ชีวิตทางวัฒนธรรม ในบริเวณพรมแดนมีทั้งการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ คนเมือง กะเหรี่ยง กะลาซู ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะพิเศษของการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ทำให้วัฒนธรรมบริเวณนี้มีความต่างจากพื้นที่วัฒนธรรมอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแต่งกาย การกินอาหาร การประกอบพิธีกรรม การละเล่น ฯลฯ การส่งเสริมการศึกษาเพื่อให้คนมีจิตสำนึกในความเป็นไทยที่มีกว่ากึ่งศตวรรษ มีผลในระดับหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของความเป็นชาติและรับเอาค่านิยมที่ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเยาวชน แต่การข้ามพรมแดนหนีภัยสู้รบที่มีมาในระยะยี่สิบกว่าปี ทำให้คนจำนวนมากไม่มีบัตรประชาชน จึงไม่อาจจะใช้บริการทั้งด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ ของรัฐได้อย่างเต็มที่ สำหรับหลายคนการไม่มีบัตร บางทีก็เป็นทางที่เลือกแล้ว คือไม่ขวนขวายจะมีเพราะไม่เห็นความจำเป็นในการเดินทางหรือการใช้บริการของรัฐ เพราะบางคนที่เลือกจะมีก็มีช่องทางที่จะทำได้ เพราะแม้แต่คนในศูนย์อพยพจำนวนหนึ่งก็ยังมีบัตรประชาชนไทยและสามารถออกไปทำงานในเมืองใหญ่ได้

การดำรงอยู่ของศูนย์อพยพฯ เพิ่มความสลับซับซ้อนให้แก่พื้นที่พรมแดน แม้จะเป็นแผ่นดินไทย แต่การช่วยเหลือ"บนพื้นฐานของมนุษยธรรม" และที่ปฏิเสธไม่ได้คือความสัมพันธ์กับรัฐกอทูเลที่มีมาก่อนที่จะถูกแยกสลายนั้น ทำให้รัฐไทยต้องเปิดโอกาสให้องค์กรทั้งต่างประเทศและในประเทศเข้ามามีส่วนในการดูแลและจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ ศูนย์ฯจึงเป็นพื้นที่แห่งหนึ่งที่มีการต่อรองกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งในเรื่องของจดทะเบียน การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การหาผลประโยชน์ ความดำรงกิจกรรมการสร้างชาติฯลฯ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในและนอกศูนย์ฯ ในรูปแบบของความเป็นเครือญาติ ความสัมพันธ์ทางการค้า และการจ้างแรงงาน ฯลฯ ล้วนทำให้รั้วลวดหนามที่กั้นศูนย์อพยพนั้นแท้จริงแล้วยืดหยุ่นได้

บทสรุป: อัตลักษณ์และเส้นกั้นพรมแดนแม่น้ำเมย

ภาพของการตั้งด่านตรวจตราการเคลื่อนไหวของคนและสินค้าข้ามชายแดนที่เอาจริงเอาจัง และการปักป้ายเขตแดนไทยบริเวณเส้นกั้นเขตแดน เป็นสิ่งที่ทำให้คนผ่านไปมารู้สึกได้ว่านี่คือ "ชายแดน" --- เขตแดนของประเทศไทยที่สิ้นสุดที่นี่ และเป็นเขตที่"อธิปไตย"ไทยได้รับการพิทักษ์

ปกป้อง แต่ถ้าหากเข้าไปอยู่ในพื้นที่และศึกษาดูถึงความเคลื่อนไหว เชื่อมโยงระหว่างผู้คนและกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงประวัติศาสตร์ที่ยาวนานพอสมควรแล้ว จะเห็นได้ว่าแม่น้ำเมยที่ถูกอุปโหลกให้เป็นเส้นแบ่งเขตแดนมาตั้งแต่ปี 2411 นั้นมีหน้าที่และถูกใช้ประโยชน์อื่น ๆ มากกว่าการทำหน้าที่เป็นเส้นแบ่งเขตแดน ดังที่ Herzfeld (2001: 137) สรุปว่า "...การวางเขตแดนที่ชัดเจนเป็นเรื่องของการสร้างทางอุดมการณ์ (แท้ที่จริงแล้ว) มีการใช้ประโยชน์หลายอย่าง และเป็นหน้าที่ของเราที่จะทำความเข้าใจการใช้ประโยชน์เหล่านั้น แทนที่จะไปยึดถือภาพตัวแทนที่เป็นทางการของมัน"

การศึกษานี้จึงพบว่าแม่น้ำเมยเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้สินค้าข้ามแดนโดยจำนวนมากถือว่าเป็นสินค้า"นอกระบบ"ที่หลายฝ่ายได้ประโยชน์ อำนวยความสะดวกให้คนหนีภัยข้ามมาฝั่งไทย เพื่อใช้ประโยชน์จากการแบ่งเขตแดนตามกฎหมาย อำนวยความสะดวกให้ผู้คนทั้งสองฝั่งเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ร่วมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม แน่นอนว่าปฏิเสธไม่ได้ว่า รัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐไทยหรือรัฐพม่า ต้องการเห็นการหยุดความเคลื่อนไหวข้ามแดนที่รัฐควบคุมไม่ได้ แต่รัฐเอง ก็มีความลักลั่นในตัวเอง นั่นคือมีการปรับเปลี่ยนนโยบายตามสถานการณ์โลกและตามวิสัยทัศน์ตลอดจนผลประโยชน์ของกลุ่มอำนาจที่ขึ้นมาเป็นรัฐบาลในแต่ละช่วง และความไม่ลงรอยและขัดแย้งทางนโยบายและการปฏิบัติระหว่างหน่วยงานของรัฐเอง

ขอบเขตของพรมแดนแม่น้ำเมยแท้จริงไม่ได้อยู่ที่แม่น้ำเมยแต่ครอบคลุมสองฝั่งเมย เป็นขอบเขตของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่ได้สร้างอัตลักษณ์ของความเป็นคนบริเวณแม่น้ำเมยที่ทั้งหาประโยชน์และปกป้องผลประโยชน์จากศักยภาพของพื้นที่พรมแดน ขอบเขตนี้อาจจะเป็นขอบเขตที่มองไม่เห็น แต่จะรู้สึกได้เมื่อคนภายนอกเข้าไป ความไม่ไว้วางใจคนภายนอก เป็นเส้นแบ่งอย่างหนึ่งระหว่างคนภายในพรมแดนแม่น้ำเมยกับคนที่อยู่นอกพรมแดน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเห็นได้ชัดในการแต่งกาย อาหาร ฯลฯ แต่อัตลักษณ์ของความเป็นคนในพื้นที่พรมแดนจะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์ที่จะมีผลกระทบต่อชีวิต การประท้วงนโยบายการโยกย้ายผู้อพยพม้งมาอยู่ในพื้นที่พรมแดน การประท้วงการกระทำที่ไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่รัฐ ฯลฯ ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองและตอบโต้กับความพยายามควบคุมพื้นที่ของกลุ่มอำนาจต่าง ๆ อย่างไม่สิ้นสุด

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา อาชวนิชกุล 2544 "ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากประเทศพม่า" ใน *ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ* อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ 2526 (พิมพ์ครั้งที่ 3) *ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพร่พิทยา

ขวัญชีวัน บัวแดง 2546 "อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการเปลี่ยนแปลงศาสนา: ศึกษากรณีกลุ่มชนกะเหรี่ยงในประเทศไทยและประเทศพม่า" ใน *ชาติพันธุ์และมายาคติ* สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม

._____. 2547 "พิจารณาความเป็นกะเหรี่ยงจากการแสดง"จ่า"" ใน *วาทกรรมอัตลักษณ์* หนังสือรวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 2 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กรุงเทพ กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

"ความมั่นคงตามแนวชายแดน กับนโยบายรัฐต่อพม่า" เอกสารประกอบการสัมมนา 14 กุมภาพันธ์ 2543 คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จิรศักดิ์ มาสันเทียะ 2543 "บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนตะวันตก ในการช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงตามแนวชายแดนไทย-พม่า" วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จีระศักดิ์ เพชรตรา 2541 "ปัญหาที่ตั้งค่ายอพยพผู้ลี้ภัยชาวกะเหรี่ยงตามแนวชายแดนไทย-พม่า ที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เฉลิมศักดิ์ แหงมงาม 2535 "ปัญหาแรงงานต่างชาติ ศึกษากรณีกะเหรี่ยงหลบหนีเข้าเมือง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก" วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชูสิทธิ์ ชูชาติ 2545 "พ่อค้าวัวต่าง ผู้บุกเบิกการค้าขายในหมู่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2503)" รายงานการวิจัย สนับสนุนโดยกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

ทอง ศิริวงษ์ 2514 "เล่าเรื่องพระธาตุห้วยลึกโดยสังเขป" เอกสารอัดสำเนา

._____. 2544 "ประวัติบ้านแม่ต้านในอดีต" เอกสารอัดสำเนา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม

ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ. 2545 กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ปฤษฐา รัตนพฤกษ์ 2545 "ปัญหาข้ามพรมแดนและสภาวะไร้พรมแดน:โลกที่เปลี่ยนไปหรือมุมมองของนักวิชาการที่เปลี่ยนไป?" วารสาร*สังคมศาสตร์* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1/2545

ปลายอ้อ ชนะนนท์ 2530 *นายทุนพ่อค้ากับการก่อตัวและขยายตัวของระบอบทุนนิยมในภาคเหนือของไทย พ.ศ. 2464-2523* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี 2545 "บทนำ: ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ" *วารสารสังคมศาสตร์* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1/2545

"พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก" เอกสารบรรยายสรุป มปป.

พรพิมล ตรีโชติ 2542 *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า* มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เพื่อนไร้พรมแดน 2544 "คนลี้ภัยในร่มป่า" รายงานการวิจัย

มติชน 17-23 กุมภาพันธ์ 2541

ศรีศักร วัลลิโภดม 2529 "ลัวะ ละว้า และกะเหรี่ยง: ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของประชาชนบนที่สูงกับประชาชนในที่ราบในช่วงศตวรรษที่ 14-15", *วารสารเมืองโบราณ* ฉบับที่ 12 (ม.ค.-มี.ค.)

สมโชค สวัสดิรักษ์ 2540 *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-พม่า-กะเหรี่ยง* กรุงเทพฯ:มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์ 1-7 มี.ค., 22, 28 ก.ย. 2541

สุเทพ สุนทรเภสัช 2543 ""คนเมือง" ความสำนึก และการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ของชาวไทยเหนือ ในบริบทการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ การเมือง และสังคม" แก้ไขเพิ่มเติมจากบทกล่าวนำในการเสวนาวิชาการ เรื่อง "คนเมืองท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลง" ที่จัดโดย ภาควิชารัฐศาสตร์และภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2543

สุริยา รัตนกุล ผู้รวบรวม 2529 *พจนานุกรมภาษาไทย-กะเหรี่ยงสะกอ* ผลงานวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัยและสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี 2544 "การค้าชายแดนไทย-พม่า: ความสัมพันธ์ของการเมืองและการค้า" ใน *ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ* อัมพร จิรัฐติกร บรรณาธิการ โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค

อรรถวุฒิ เกียรติวัฒน์ 2544 "การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของเขตแดนและภูมิทัศน์ชายแดนไทย-พม่า: กรณีศึกษาบริเวณแม่น้ำเมย" วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อู่ทอง ประศาสน์วินิจฉัย แปลและเขียนคำอธิบาย 2530 *เบื้องหลังหน้ากาก* โดย เจอรัลด์ แบรีแมน

"Extracts from Rev. Mr. Mason's journal" *Missionary Register* Vol.15, No.3 March 1835 (page 114).

"Letter of Geo D. Boardman to the "Corresponding Secretary"" *Missionary Register* Vol. 11 No. 1 January 1831 (page 24), Tavoy, February 16, 1830.

Amnesty International. 30 June 1999.

Bangkok Post 7 September 2002

Bryant, Raymond. 1996. "Asserting sovereignty through natural resource use: Karen forest management on the Thai-Burmese border," *in Resource, Nations and Indigenous Peoples*. Richard Howitt with John Connell and Philip Hirsch eds. Oxford: Oxford University Press.

Boucaud, Andre and Boucaud, Louis. 1992. *Burma's Golden Triangle: On the Trail of the Opium Warlords*. Bangkok: Asia Books Co. Ltd.

Charan, Chakandang.1987. "Siam's Loss of Trans-Salween Territory to Great Britain in 1892" Michigan: Xerographic Process.

Dun, Smith. 1986. *Memoirs of the Four-Foot Colonel*. Ithaca: Cornell University.

Enriquez, C. M. 1933. 2nd edition. *Races of Burma*. Delhi: Manager of Publications.

Falla, Jonathan. 1991. *True Love and Bartholomew: rebels on the Burmese border*. Cambridge: Cambridge University Press.

Grabowsky, Volker and Turton, Andrew. 2003. "The Glod and Silver Road Of Trade And Friendship TheMcLeod And Richardson Diplomatic Missions to Tai States In 1837," O.S. Printing House, Bangkok.

Gravers, Mikael. 1996. "The Karen Making of a Nation", in *Asian Forms of the Nation*. Stein Tonnesson and Hans Antlov eds. Surrey: Curzon Press.

Herzfeld, Michel. 2001. Anthropology: Theoretical Practice in Culture and Society. USA: Blackwell Publishing.

Irrawaddy December 2003, February 2004

Kwanchewan Srisawat. 1988."The Karen and the Khruba Khao Pi Movement: A Historical Study of the Response to the Transformation in Northern Thailand", M.A. Thesis, Ateneo de Manila University, Philippines.

Karen Human Rights Group (KHRG). 2001. *Flight, Hunger and Survival: Repression and Displacement in the Villages of Papun and Nyaunglebin Districts*.

Lang, Hazel J. 2002. *Fear and Sanctuary Burmese Refugees in Thailand*. Cornoell Southeast Asia Program Publications: Ithaca, NY.

Lintner, Bertil. 1994. *Burma in Revolt: Opium and Insurgency Since 1948*. U.S.A. : Westview Press.

News, Vol. 3, January 2000

Po, San C. 2001 [1928]. *Burma and the Karens*. Bangkok: White Lotus.

Rajah, Ananda. 1990. "Ethnicity, Nationalism, and the Nation-State: The Karen in Burma and Thailand," in *Ethnic Groups across National Boundaries in Mainland Southeast Asia*. Singapore: Institute of Souteast Asian Studies.

Ratanaporn. Sethakul. 1989 "Political, social and economic changes in the Northern States of Thailand resulting from the Chiang Mai treaties of 1874 and 1883 / Ratanaporn Sethakul," Ann Arbor, MI.: University Microfilms International.

Renard, Ronald D. 1990. 'The Karen Rebellion in Burma,' in *Secessionist Movements in Comparative Perspective*. Ralph R. Premdas, S.W.R. de A. Samarasinghe, and Alan B. Anderson, eds. London: Pinter Publishers.

_____. 1992. 'Transformations of Karen Myths of Origin and Relations of Power', in *Patterns and Illusions: Thai History and Thought in Memory of Richard B. Davis*. Canberra: The Richard Davis Fund and the Department of

Anthropology Research School of Pacific Studies, The Australian National University.
"Salween District", 1961 (reprint) *Burma Gazetteer.* Rangoon: Superintendent, Government Printing and Stationery, Union of Burma.
Sang Kook, Lee. 2001. "The Adaptation and Identities of the Karen Refugees: A Case Study of Mae La Refugee Camp in Northern Thailand" A Master thesis for Graduate Interdisciplinary Program in Area Studies, Seoul National University.
Smeaton, Donald Mackenzie. 1887. *The Loyal Karens of Burma.* London: Kegan Paul, Trench and Co.'s Publications.
Smith, Martin. 1999. *Burma: Insurgency and the Politics of Ethnicity.* London: Zed Books.
Stern, Theodore. 1968. "Ariya and the Golden Book: Millenarian Buddhist Sect among the Karen."*Journal of Asian Studies* 27: 297-328.
Whither KNU ? by: A resident of Kayin State. A collection of articles by News and Periodicals Enterprise. Rangoon: U Hla Kyin.
Wilson, Thomas M. and Donnan, Hastings.1998. "Nation, State and Identity at International Borders" In Wilson, Thomas M. and Donnan, Hastings (eds.) *Border Identities: Nation and State at International Frontiers.*

ภาคผนวก 1 ผลการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในหมู่บ้านศึกษา

องค์ประกอบของกลุ่มชาติพันธุ์

ตารางที่ 1.1 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่สำรวจจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์

ชาติพันธุ์	หมู่บ้าน					รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	ท่าสองยาง	
ปกาเกอะญอ	94(95%)		18(100%)	24(100%)	139(83%)	136(70%)
โปว์	3(3%)					3(2%)
คนเมือง	1(1%)	48(96%)			28(17%)	49(26%)
คนไทยภาคอื่น	1(1%)	2(4%)				3(2%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	167(100%)	191(100%)

การโยกย้ายถิ่นฐาน

ตารางที่1.2.จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามระยะเวลาของการย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านปัจจุบัน

อายุ	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
0-10 ปี	4(4%)	2(4%)	2(11%)	1(4%)	9(5%)
11-20 ปี	11(11%)	3(6%)		4(18%)	18(10%)
21-30 ปี	15(15%)	5(10%)	2(11%)	3(13%)	25(13%)
31 ปีขึ้นไป	15(15%)	9(18%)	2(11%)	3(13%)	29(15%)
เกิดที่นี้	54(55%)	31(62%)	12(67%)	12(52%)	109(57%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	23(100%)	190(100%)

ตารางที่ 1.3 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามบริเวณหมู่บ้านเดิมก่อนจะย้ายเข้ามาในหมู่บ้านปัจจุบัน

บ้านเดิม	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ภายในอำเภอท่าสองยาง	10 (10%)	3(6%)	5(28%)	12(50%)	30(16%)
ภายนอกอำเภอท่าสองยาง	14 (14%)	16(32%)	1(6%)		31(16%)
เขตชายแดนฝั่งพม่า	7(7%)				7(3.7%)
ไกลจากเขตชายแดนฝั่งพม่า	15(15%)				15(8%)
เกิดที่หมู่บ้านปัจจุบัน	53(54%)	31(62%)	12(67%)	12(50%)	108(57%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตารางที่ 1.4 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเหตุผลของการย้ายมาอยู่หมู่บ้านปัจจุบัน

เหตุผลที่ย้าย	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ตามครอบครัว/ญาติ	17(40%)	10(53%)	3(50%)	5(42%)	35(44%)
มาได้ครอบครัว	18(42%)	7(37%)	3(50%)	7(58%)	35(44%)
หนีภัย	8(18%)	1(5%)			9(11%)
มาค้าขาย		1(5%)			1(1%)
รวม	43(100%)	19(100%)	6(100%)	12(100%)	80(100%)

การทำมาหากิน

ตาราง 1.5 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่มีอาชีพทำไร่

อาชีพทำไร่	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ทำ	55(56%)	28(56%)	9(50%)	16(67%)	108(57%)
ไม่ทำ	44(44%)	22(44%)	9(50%)	8(33%)	83(43%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตาราง 1.6 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามพื้นที่ไร่

เฉลี่ยไร่	จำนวนครัวเรือนจำแนกตามพื้นที่ไร่				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ไม่มี	54(62%)	22(45%)	9(53%)	9(43%)	94(54%)
1-5	14(16%)	1(2%)	3(18%)	3(14%)	21(12%)
6-10	7(8%)	6(13%)	5(29%)	8(38%)	26(15%)
11-15	6(7%)	10(20%)			16(9%)
>15 ไร่	6(7%)	10(20%)		1(5%)	17(10%)
รวม	87(100%)	49(100%)	17(100%)	21(100%)	174(100%)

ตาราง 1.7 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่มีอาชีพทำนา

อาชีพทำนา	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ทำ	40(40%)	24(48%)	9(50%)	10(42%)	83(44%)
ไม่ทำ	59(60%)	26(52%)	9(50%)	14(58%)	108(56%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตาราง 1.8 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนจำแนกตามขนาดพื้นที่นา

เฉลี่ยจำนวนนา	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ไม่มี	68(73%)	26(57%)	10(56%)	15(68%)	119(66%)
1-5	19(20%)	8(17%)	7(39%)	5(23%)	39(22%)
6-10	6(7%)	9(20%)		2(9%)	17(9%)
>10 ไร่		3(6%)	1(5%)		4(3%)
รวม	93(100%)	46(100%)	18(100%)	22(100%)	179(100%)

ตาราง 1.9 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่มีอาชีพรับจ้าง

อาชีพรับจ้าง	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ทำ	45(46%)	3(6%)			48(25%)
ไม่ทำ	53(54%)	47(94%)	18(100%)	24(100%)	142(75%)
รวม	98(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	190(100%)

ตาราง 1.10 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่เลี้ยงวัว

เลี้ยง	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
เลี้ยง	10(10%)	4(8%)	9(50%)	9(38%)	32(17%)
ไม่เลี้ยง	89(90%)	46(92%)	9(50%)	15(62%)	159(83%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตาราง 1.11 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนที่เลี้ยงหมู

เลี้ยง	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
เลี้ยง	4(4%)	2(4%)	7(39%)	3(13%)	16(8%)
ไม่เลี้ยง	95(96%)	48(96%)	11(61%)	21(87%)	175(92%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตาราง 1.12 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่ะหละคี	แม่หละโพคี	
ไม่ได้เรียน	89(90%)	12(24%)	18(100%)	24(100%)	143(75%)
ป.1-ป.7	9(9%)	36(72%)			45(23%)
สูงกว่าระดับประถม	1(1%)	2(4%)			3(2%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตาราง 1.13 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามภาษาที่พูดได้

ภาษาที่พูดได้	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
กะเหรี่ยง(โปว์ สะกอ)	55(56%)		18(100%)	21(88%)	94(50%)
ไทย		10(20%)			10(5%)
กะเหรี่ยง+ไทย	28(29%)	35(70%)		3(12%)	66(35%)
กะเหรี่ยง+พม่า	6(6%)				6(3%)
กะเหรี่ยง+ไทย+พม่า	9(9%)	5(10%)			14(7%)
รวม	98(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	190(100%)

ตาราง 1.14 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามภาษาที่เขียนได้

ภาษาที่เขียนได้	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ไม่ได้เลย	75(77%)	10(20%)	11(61%)	18(75%)	114(60%)
กะเหรี่ยง	8(8%)	2(4%)	7(39%)	5(21%)	22(11%)
ไทย	6(6%)	38(76%)			44(23%)
พม่า	4(4%)				4(2%)
กะเหรี่ยง+ไทย	4(4%)			1(4%)	5(3%)
กะเหรี่ยง+พม่า	1(1%)				1(1%)
รวม	98(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	190(100%)

ความสัมพันธ์กับคนในศูนย์อพยพและชุมชนฝั่งพม่า

ตารางที่ 1.15 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่รู้จักและเคยไปศูนย์แม่หละ

ความคุ้นเคย	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ไม่รู้จัก/ไม่เคยไป	6(6%)	12(24%)	3(17%)		21(11%)
รู้จัก/ไม่เคยไป	5(5%)	9(18%)	1(6%)	2(8%)	17(9%)
รู้จัก/เคยไป	87(89%)	29(58%)	14(77%)	22(92%)	152(80%)
รวม	98(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	190(100%)

ตาราง 1.16 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามรูปแบบความสัมพันธ์กับคนในศูนย์แม่หละ

ความสัมพันธ์กับคนในค่ายอพยพ	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
คนในค่ายมาเป็นลูกจ้างหรือหางานทำในหมู่บ้าน	6(7%)	20(53%)		2(9%)	28(17%)
มีญาติหรือเพื่อนที่อยู่ในค่าย	40(46%)	10(26%)	8(53%)	6(26%)	64(39%)
ไปหาหมอหรือไปซื้อของในค่าย	41(47%)	8(21%)	7(47%)	15(65%)	71(44%)
รวม	87(100%)	38(100%)	15(100%)	23(100%)	163(100%)

ตาราง 1.17 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่เคยฝั่งน้ำเมยไปเขตพม่า

เคยไปพม่า	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
เคยไป	55(56%)	18(36%)	1(6%)	3(13%)	17(40%)
ไม่เคยไป	44(44%)	32(64%)	17(94%)	21(87%)	152(60%)
รวม	99(100%)	50(100%)	18(100%)	24(100%)	191(100%)

ตาราง 1.18 จำนวนและร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการข้ามไปฝั่งพม่า

สาเหตุที่ข้าม	หมู่บ้าน				รวม
	แม่หละยาง	แม่หละไทย	แม่หละคี	แม่หละโพคี	
ไปซื้อวัว ควาย	4(8%)	7(33%)		1(33%)	12(16%)
เยี่ยมญาติ	28(56%)			1(33%)	29(39%)
เข้าไปล่าสัตว์/หาของป่า	3(6%)	4(19%)			7(10%)
เยี่ยมเพื่อน/คนรู้จัก	12(24%)	5(24%)			17(23%)
ไปเที่ยว	3(6%)	5(24%)		1(33%)	9(12%)
รวม	50(100%)	21(100%)		3(100%)	74(100%)

ภาคผนวกที่ 2: กองกำลังติดอาวุธที่ทำสัญญาหยุดยิงกับรัฐบาลพม่า

องค์กรหลักที่หยุดยิง (ตามลำดับปีที่ทำข้อตกลง)

ที่	ชื่อองค์กร	อักษรย่อ	ชื่อผู้นำ	วันที่	เขต
1	Myanmar National Democracy Alliance Army (Kokang)	MNDAA	Phone Kyar Shin	21 Mar 1989	Special Region-1, Northern Shan State
2	United Wa State Army (Myanmar National Solidarity Party)	UWSA	Pao Yuchang & Kyauk Nyi Lai	9 May 1989	Special Region-2, Shan State
3	National Democratic Alliance Army (Shan/Akha Armed National Groups)	NDAA	Sai Lin & Lin Ming Xian	30 June 1989	Special Region-4, Eastern Shan State
4	Shan State Army (Shan State Progress Party)	SSA	Col. Loi Mao	2 Sept 1989	Special Region-3, Shan State
5	New Democratic Army (Kachin)	NDA-K	Sakhone Ting Ying	15 Dec 1989	Special Region-1, North-East Kachin State
6	Kachin Defence Army (KIO 4th Brigade)	KDA	Mahtu Naw	13 Jan 1991	Special Region-5, Northern Shan State
7	Pa-O National Organisation	PNO	Aung Kham Hti	11 April 1991	Special Region-6, Southern Shan State
8	Palaung State Liberation Army	PSLA	Aik Mone	21 April 1991	Special Region-7, Northern Shan State
9	Kayan National Guard (breakaway group from KNLP)	KNG	Gabriel Byan & Htay Ko	27 Feb 1992	Special Region-1, Kayah(Karenni) State
10	Kachin Independence Organization	KIO	Lamung Tu Jai	1 Oct 1993	Special Region-2, Kachin State
11	Karenni State Nationalities Peoples' Liberation Front	KNPLF	Sandar & Htun Kyaw	9 May 1994	Special Region-2, Kayah(Karenni) State
12	Kayan New Land Party	KNLP	Shwe Aye	26 July 1994	Special Region-3, Kayah(Karenni) State
13	Shan State Nationalities Peoples' Liberation Organization	SSNPLO	Tha Kalei	9 Oct 1994	Southern Shan State
14	New Mon State Party	NMSP	Nai Shwe Kyin	29 June 1995	Mon State

ภาคผนวกที่ 2: กองกำลังติดอาวุธที่ทำสัญญาหยุดยิงกับรัฐบาลพม่า

องค์กรหลักที่หยุดยิง (ตามลำดับปีที่ทำข้อตกลง)

ที่	ชื่อองค์กร	อักษรย่อ	ชื่อผู้นำ	วันที่	เขต
1	Myanmar National Democracy Alliance Army (Kokang)	MNDAA	Phone Kyar Shin	21 Mar 1989	Special Region-1, Northern Shan State
2	United Wa State Army (Myanmar National Solidarity Party)	UWSA	Pao Yuchang & Kyauk Nyi Lai	9 May 1989	Special Region-2, Shan State
3	National Democratic Alliance Army (Shan/Akha Armed National Groups)	NDAA	Sai Lin & Lin Ming Xian	30 June 1989	Special Region-4, Eastern Shan State
4	Shan State Army (Shan State Progress Party)	SSA	Col. Loi Mao	2 Sept 1989	Special Region-3, Shan State
5	New Democratic Army (Kachin)	NDA-K	Sakhone Ting Ying	15 Dec 1989	Special Region-1, North-East Kachin State
6	Kachin Defence Army (KIO 4th Brigade)	KDA	Mahtu Naw	13 Jan 1991	Special Region-5, Northern Shan State
7	Pa-O National Organisation	PNO	Aung Kham Hti	11 April 1991	Special Region-6, Southern Shan State
8	Palaung State Liberation Army	PSLA	Aik Mone	21 April 1991	Special Region-7, Northern Shan State
9	Kayan National Guard (breakaway group from KNLP)	KNG	Gabriel Byan & Htay Ko	27 Feb 1992	Special Region-1, Kayah(Karenni) State
10	Kachin Independence Organization	KIO	Lamung Tu Jai	1 Oct 1993	Special Region-2, Kachin State
11	Karenni State Nationalities Peoples' Liberation Front	KNPLF	Sandar & Htun Kyaw	9 May 1994	Special Region-2, Kayah(Karenni) State
12	Kayan New Land Party	KNLP	Shwe Aye	26 July 1994	Special Region-3, Kayah(Karenni) State
13	Shan State Nationalities Peoples' Liberation Organization	SSNPLO	Tha Kalei	9 Oct 1994	Southern Shan State
14	New Mon State Party	NMSP	Nai Shwe Kyin	29 June 1995	Mon State

กองกำลังอื่นๆ ที่ตกลงหยุดยิง (เป็นกลุ่มที่ไม่ค่อยได้ประกาศโดยรัฐบาล)

ที่	ชื่อองค์กร	อักษรย่อ	ชื่อผู้นำ	วันที่	เขต
1	Democratic Karen Buddhist Army	DKBA	Tha Htoo Kyaw	Dec 1994	Karen State
2	Shan State National Army, aka SSA-Central	SSNA	Gun Yawd	1995	Nothern Shan State
3	Mong Tai Army	MTA	Khun Sa	2 Jan 1996	Souhtern Shan State
4	Karenni National Defence Army (splinter faction from KNPP)	N/A	Lee Rey	1996	Kayah(Karenni) State
5	Karen Peace Force (ex-KNU 16th Battalion)	N/A	Saw Tha Mu Hei	24 Feb 1997	Karen State
6	Rakhine State All National Races Solidarity Party (CPB Arakan State)	N/A	Saw Tun Oo	6 April 1997	Arakan(Rakhine) State
7	Mon Mergui Army (splinter faction from NMSP)	N/A	Ong Suik Heang	1997	N/A
8	KNU Special Region group (Toungoo)	N/A	Saw Farrey Moe	8 Nov 1997	Karen State

ที่มา: ปรับปรุงจากหน้างานวิจัย (Research Page) ของ *Irrawaddy* (www.irrawaddy.org) Updated on January 2003

ภาคผนวกที่ 3: องค์กรให้ความช่วยเหลือผู้หนีภัยจากการสู้รบ

3.1 องค์กรสมาชิกและองค์กรที่ให้การสนับสนุนองค์กร Burmese Border Consortium (BBC)

องค์กร BBC ก่อตั้งขึ้นในปี 2527 โดยมีองค์กรสมาชิกที่เป็นองค์กรทางศาสนาคริสต์หลาย องค์กรได้แก่

The Church of Christ in Thailand (CCT)

Thailand Baptist Missionary Fellowship (TBMF)

Zuid Oost Azie Refugee Care (ZOA) International Rescue Committee (IRC) และ

Jesuit Refugee Service (JRS)

ทั้งนี้ BBC ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์กรทางคริสต์ศาสนาและองค์กรนานาชาติหลายองค์กร ทั่วโลก ได้แก่

The Anglican Church of Canada	The Australian Churches of Christ
The Baptist Union of Sweden	The Baptist Missionary Society
Bread for the World (Germany)	CARITAS Switzerland
Christian Aid (UK)	Church World Service (USA)
Community Aid Abroad	DanchurchAid (Denmark)
Dutch Interchurch Aid	Irish Aid
The International Rescue Committee	InterPares (Canada)
Japanese Embassy	The Jesuit Refugee Service
Misereor	The National Council of Churches in Australia
Norwegian Church Aid	The Open Society Institute
The UNHCR	ZOA Refugee Care Netherlands

The United Society for Propagation of the Gospel

ที่มา: รายงานประจำปีของ The Burmese Border Consortium ปี 1999 อ้างใน Sang Kook (2001)

3.2 โครงสร้างคณะกรรมการประสานงานเพื่อให้บริการผู้หนีภัยในประเทศไทย (CCSDPT)

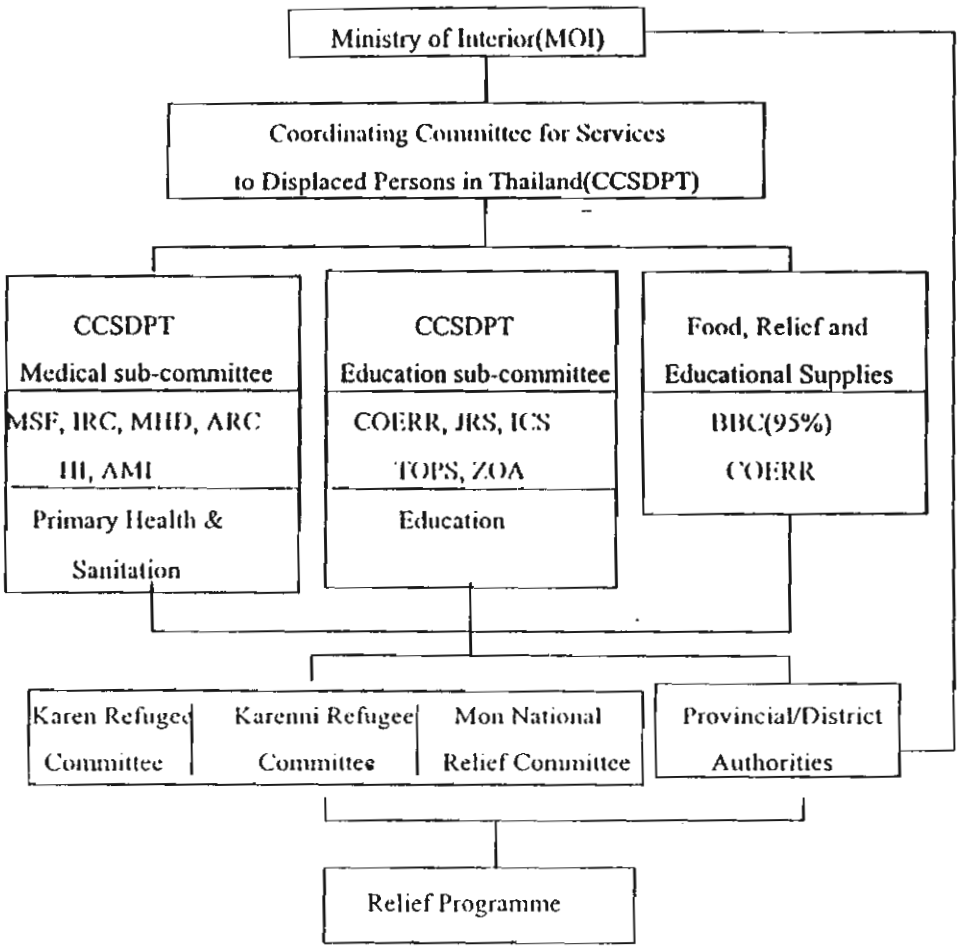

AMI – Aide Medicale Internationale

ARC – American Refugee Committee

BBC - Burmese Border Consortium

ที่มา: Sangkock (2001: 39)